

Cumhuriyet Dönemi Türkçe İslam Felsefesi Tarihi Çalışmalarına Dair Literatür Denemesi*

Atilla ARKAN**

Giriş

İSLAM felsefesi tarihi alanındaki Türkçe telif ve tercüme edilmiş makale çalışmalarını ortaya koyup değerlendirmeyi hedefleyen bu yazıda giriş mahiyetinde birkaç önemli hususu ele almamız gerekmektedir. Öncelikle şunu bir tespit olarak kaydetmemiz gerekir ki İslam felsefesi çalışmaları sayısal olarak hızlı bir artış sürecine girmiş bulunmaktadır. Bu olgunun zihniyete ilişkin, kurumsal ve sosyo-politik olmak üzere üç farklı boyutu bulunmaktadır.

Ancak bu boyutları açıklamadan önce, İslam felsefesi tarihi çalışmalarından neyi kastettiğimize kısaca işaret etmemiz yerinde olacaktır. Klasik dönemde Orta Çağda Müslümanlar tarafından ortaya konan felsefi birikimin muayyen özgünlükleri, kavramsal dönüşümü ve değişiklikleri içerdiğini kabul etmekle beraber, "İslam felsefesi tarihi" ifadesiyle, bu geleneğin insanlığın tarih boyunca oluşturduğu genel felsefi birikim ve akıştan özcü ve kategorik bir ayrımı ve kopuşu ifade ettiğini kastetmemekteyim. İslam felsefe geleneğinin özcü ve kimlik transfer edici bir şekilde yorumlanmasının klasik dönem Müslüman filozofların kendi felsefe algılarına uygun olmadığı, İslam felsefe tarihi çalışmalarının evrensel boyutunu zayıflattığı ve bu alanı tarihte belli bir dönemle sınırlandırdığı kanaatindeyim. Bu ise bizi tarihle nasıl bir ilişki kurulması gerektiği sorununa yönlendirmektedir. Hiç şüphesiz bu konu hâlâ tartışmaya açık olmakla beraber, literatürü değerlendirmek ve kendi kastımın anlaşılması bakımından bazı noktalara işaret etmek gerekmektedir. Sonuç olarak bu yazıda daha yalın bir ifadeyle teknik anlamıyla "İslam felsefesi" ifadesi tarihsel birikimin devamında Orta Çağda İslam kültür havzasında yaşayan

* Literatür bölümünün hazırlanmasına ciddi yardımlarda bulunan Sakarya Üniversitesi'nde araştırma görevlisi ve doktora adayı Emre Altuntaş'a teşekkür ederim.

** Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Felsefesi Anabilim Dalı

Müslüman ve Müslüman olmayan filozoflar tarafından ortaya konan entelektüel birikimi ifade etmektedir. İslam felsefesi tarihi çalışmaları ise akademisyenler tarafından çok farklı amaç ve perspektiflerle bu birikim üzerinde yapılan çalışmalara atıfta bulunmaktadır. Kindî'nin *el-Felsefetü'l-ulâ*'sında,¹ Fârâbî'nin *Kitâbü'l-mille*² ve *Kitâbü'l-hurûf*unda³ ve İbn Rüşd'ün *Faslu'l-makâl*'inde⁴ *felsefe* kavramıyla belli bir mantıksal disiplinle bilgi gelenekleri içerisinde üretilen insanlığın ortak bilgi birikimine atıfta bulunurlar. Klasik dönemde felsefi bilgi sadece elde edilen sonuçları itibariyle değil, aynı zamanda elde edilmiş tarzı ve ifade biçimiyle de diğer bilgi türlerinden ayırt edilirdi. Bu çerçevede Müslüman filozoflar mantığın bir *düşünme aleti* olarak kullanışıyla -ki bu bağlamda kesin öncüllerden kesin sonuca götüren bir kıyas türü olan *burhana* atıfta bulunurlardı- ortaya çıkan kavramsal ve nazari ifade edilmiş biçimlerini kastederlerdi.

İbn Haldun da toplumlar içerisinde ilim geleneklerinin oluşmasıyla ilgili benzer perspektifi sunar.⁵ İbn Haldun ilmin, öğretimin ve buna bağlı olarak akli ilimlerin beşeri ümranın tabii bir durumu olarak ortaya çıktığını belirtir⁶ ve doğuşları ve devamlılıklarının sürdürülebilmesi bakımından ilimleri bir tür "sanat" olarak kabul eder. İlimlerin neşet edebilmesi, gelişip ilerleyebilmesi ise ancak ümranın büyümesi ile mümkündür. Çünkü ilimler de aynen sanatlar gibi şehirlerde gerçekleşmektedir. İnsanlar yaşamları için zorunlu ihtiyaçları tedarik edip fazladan bir gelir elde edebildiklerinde, kemal bakımından ihtiyaç olan sanat ve ilimlere yönelebilmektedir. İbn Haldun tek başına olmasa da felsefeyi de içine alan bir şekilde entelektüel faaliyetlerin sürekliliğinin ekonomik gelişmeyle yakından alakalı olduğunu farkındadır. Dolayısıyla felsefeyi de içine alacak şekilde ilimler ancak ümranın tekâmülü ve medeniliğin artmasıyla gelişip çoğalmaktadır.⁷ Ona göre felsefe ve hikmet olarak isimlendirilen akli ilimler evrenseldir ve ümranın başlangıcından beri bu ilimler vardır.⁸ İbn Haldun felsefenin birikimselliğine ve evrenselliğine, onun oluşum ve milletler arasında yer değiştirmesini açıklarken bir kez daha atıfta bulunur. Ona göre siyasal iktidarları güçlü ve uzun olduğu için felsefenin en çok geliştiği iki millet İranlılar ve Yunanlılardı. Bu iki millet uzun ve güçlü siyasal iktidar-

1 Kindî, *el-Felsefetü'l-ulâ (Resâilü'l-Kindî felsefiyye)* içinde), s. 97-106, M. Abdülhâdî Ebû Rîde (ed.), Mısır 1950.

2 Fârâbî, *Kitâbü'l-mille*, Beyrut: Daru'l-Meşrk, 1986, s. 46-48.

3 Fârâbî, *Kitâbü'l-hurûf*, Beyrut: Daru'l-Meşrk, 1990, s. 131-7.

4 İbn Rüşd, *Faslu'l-makâl fî mâ beyne's-ş-şeri'a ve'l-hikme mine'l-ittisâl: Felsefe, Din İlişkisi*, trc. Bekir Karlığa: İstanbul, İşaret Yayınları, 1992, s. 62-68.

5 İbn Haldun, *Mukaddimet-ü İbn Haldun*, thk. Abdulvahid Vafî, Kahire, ts., s. 390-9; 451-5.

6 *A.g.e.*, s. 397.

7 *A.g.e.*, s. 396-99.

8 *A.g.e.*, s. 451-2.

ları sayesinde felsefî ve ilmî gelişme için gerekli olan ekonomik zenginliği elde edilebilmişlerdi. İbn Haldun, Yunan ve İran öncesi aklî ilimler çizgisini Süryaniler ve çağdaşları Kıptiler ve sonra da Keldaniler (Babilliler) şeklinde belirtir.⁹

Özetle böylesi bir içerikte İslam coğrafyasında yetişen filozofların atıfta bulunduğu ve İbn Haldun'un tasvir ettiği şekliyle felsefe, *tarihsel sürekliliğe*, kavramsal düzeyde ifade edilmiş biçimiyle ve tüm kültür ile farklı kimlikler tarafından paylaşılabilme imkanıyla *evrenselliğe* güçlü bir şekilde atıfta bulunmaktadır. Bununla beraber İbn Sînâ ve Sühreverdî gibi Müslüman filozofların metinlerinde "Doğu felsefesi" ve "İşrâkî felsefe" gibi atıflarla daha özcü ve kimlik vurgulu betimlemelerine rastlamaktayız. Fakat bu filozofların metinlerinde geçen söz konusu ifadeleri nasıl anlamamız gerektiği hususunda farklı yorumların olduğu gözden kaçırılmamalıdır.

Türkiye'de yapılan araştırmalar bakımından "İslam felsefesi tarihi" ifadesinin ne anlama geldiğine bir kez daha açıklık getirecek olursak, bu kavramın bünyesine Türkiye'deki teorik/nazari Kelam ve teorik Tasavvuf çalışmalarını da katmamız zorunlu olur. Bu zorunluluk tarihsel gelişim sürecinde felsefenin önce kelam daha sonra da özellikle teorik tasavvuf ile etkileşim içerisinde neşvü nema bulmasından kaynaklanmaktadır. Bu üç disiplin polemik, meydan okuma, kavram transferi, eleştiri ile açmazlarını gösterme ve yeni bir sentezleme şeklinde farklı boyut ve mahiyette birbirleri üzerinde etkide bulunmuşlardır. Amaçlarının isabetli olmayışı, yöntem ile kavramlarının yetersizliği, tutarsız oldukları ve açıklama modellerinin tatmin edici olmadığı hususlarında birbirlerine tenkitler yöneltmişlerdir. Bütün bunlar ise dinamizm, üretkenlik ve yeni sentezlere yol açmıştır. Tüm bunlardan dolayı söz konusu üç disiplinin tarihsel bağlamlarında birbirleriyle olan etkileşim ağlarıyla birlikte anlaşılmasına çalışılması zorunludur.

İslam felsefesi çalışmalarının sayısal olarak hızlı bir artış sürecine girmesinin sebeplerine geri dönecek olursak, öncelikle Türkiye'de gerçekleşen zihniyet dönüşümüne işaret etmek gerekmektedir. Bu konu sadece akademik çalışmaların artışı bakımından değil, aynı zamanda tarihe yaklaşım biçimimizdeki sorunlar bakımından da son derece önemlidir. Çağdaş dönem çalışmalarında çokça tartışılıp çalışıldığı üzere, 19. yüzyıldan itibaren Osmanlı-Türk düşüncesi yoğun bir pozitivist etki altına girmiştir. Bu etki, kısmen dönemlerindeki küresel düşünce hareketlerinin yansıması iken, kısmen de Osmanlı entelektüel ve siyasal elitinin devletin yıkılışına çare olarak güç arayışının bir uzantısı olarak yorumlanabilir. 19. yüzyılda Müslümanları temsil eden güçlü bir siyasi yapının yani bir devletin olmaması hem güç arayışını derinleştirmiş hem de Batı üzerinden gelen pozitivist etkiyi daha da keskinleştirmiştir.

9 A.g.e., s. 452.

Bu etkinin bu kadar güçlü olmasının sebebi Osmanlı'nın 17. yüzyıl ile 19. yüzyıl arasında Batı ülkeleri ile yapmış olduğu savaşlarının büyük çoğunluğunu kaybetmesi ve bunun sonucunda gerçekleşen toprak kayıplarıdır. Batı'nın bilim ve teknoloji istihdamının sonucundaki sanayi devrimiyle gerçekleştirdiği değişim, açık denizlere açılmakla yaptıkları coğrafi keşiflerle ulaştıkları bölgeleri hammadde kaynağı ve ticari pazarlara dönüştürmeleri kendi lehlerine büyük bir güç temerküzüne yol açmıştı. Osmanlı-Türk siyasi eliti bu gücü kendisine dokunan bir ateş kadar güçlü hissetmiştir ki bu olgu zihinlerde derin travmalara sebep olmuş sonuç olarak oluşan bu yeni zihniyet İslam felsefe tarihi çalışmalarını bir çok bakımdan olumsuz etkilemiştir. Ayrıntısına girmeden şu kadarını belirtebiliriz ki Batı'nın geçirmiş olduğu tarihsel dönüşümde yeni bir din-bilim-felsefe ilişkiler ağı ortaya çıkmıştır. Sahip olduğu ideolojik kabullerle ve teknolojiye dayalı sanayi üretimini mümkün kılmasıyla "bilim", evreni anlama ve anlamlandırmada, bireyin Tanrı, tabiat, toplum ve siyasi iktidarla ilişkilerini kurgulamada birincil belirleyici olarak belirlemiştir. "Bilim" karşısında dinin ve dinî geleneklerin belirleyiciliği oldukça zayıfladı. Osmanlı-Türk eliti İslam felsefe tarihini büyük ölçüde dine dayalı bir düşünce çizgisi olarak algıladığından söz konusu durum, onların bu geleneğe mesafesini ve olumsuz bakışını arttırdı. İslam felsefesi tarihi büyük ölçüde metafizik ağırlıklı ve öncelikli bir karakter gösterdiğinden, doğa bilimleri lehine metafiziğin aleyhine gelişen yeni zihniyet, İslam felsefesi tarihi çalışmalarına bu noktadan da olumsuz etkide bulunmuştur.

İslam felsefesi tarihi çalışmalarıyla ilgili olumsuz pozitivist etkiyi büyüten diğer önemli bir unsur da bu geleneğin büyük ölçüde Aristocu oluşudur. Bilindiği üzere modern felsefenin oluşumu büyük ölçüde o dönemde hakim olan felsefi çerçevenin, yani farklı formlardaki Aristoculuğun eleştirisine dayanmaktaydı. Külliler ile cüziler tartışması, bilginin apriori formlarının olup olmadığı, tümdengelimle yönelik eleştirilerle tümevarımın önceliğine yapılan vurgu, gözlem ve deneyi aktif şekilde kullanan "yeni" fiziğin tümdengelimle dayanan "eski" metafiziğe üstünlüğü ve benzeri tüm tartışmalar Aristocu felsefi çerçevelere atıfla yapılmaktaydı. Aristoculuğa yönelen bu eleştirel tavrardan Yahudi, Hıristiyan ve İslam olmak üzere Orta Çağın tüm dinî düşünce okulları nasibini almıştır. Osmanlı-Türk düşünce geleneğinde Aristoculuğa karşı eleştirel tavrın ve reddedişin anlamı İslam felsefesi tarihi çalışmalarının ihmali, önemsiz kabul edilmesi ve inkar edilmesi olarak ortaya çıkmıştır.

Yukarıda tartıştığımız konularla ilişkili olarak ama konunun daha da açıklık kazanması için tartışmamız gereken diğer önemli bir husus, ilerlemeci pozitivist tarih anlayışının İslam felsefesi tarih anlayışı üzerindeki etkisinin niteliğidir. Böylesi bir yaklaşımda felsefe ile bilimin doğrusal bir şekilde sürekli olarak en iyi ve doğruya ilerlediği varsayılmış, hal-i hazırda sahip olunan bilimsel kavram ve teoriler temel referans noktası kabul edilmiştir. Osmanlı-

Türk eliti ilerleme ile devletin güç temerküz elde edeceğini düşünmüştür. Şematik olarak ifade edersek tarihin doğrusal bir çizgi olarak ilerlediği tasavvur edilmiştir. Hal-i hazırdaki bilimsel kavram, çerçeve ve modeller referans noktası kabul edildiğinden tarihsel birikimdeki çalışmalar ona atıfla değerlendirilmeye başlanmıştır. İslam felsefe çalışmalarından bunun ilginç örnekleri verilebilir. Kelam atomculuğunun öne çıkarılışı, Aristoculuğun her türlü formunun olumsuz olarak değerlendirilişi, hatta Aristo mantığının tümevarımı ihmal edip tümdengelimle önem vermesi sebebiyle İslam dünyasının geri kalmasına sebep olduğu, Ebû Bekir er-Râzî ve Cabir b. Hayyân'ın deney ve gözleme önem veren neredeyse "modern bilim adamları" formunda işlenmesi tipik örneklerinden bir kaçıdır. Söz konusu tarih anlayışı sebebiyle modern bilimsel kavramlar, kabuller ve paradigmanın kriter alınması İslam felsefe tarihi çalışmalarını ciddi bir olumsuz etki, baskı ve gerilim altına almıştır.

Yukarıda da değindiğimiz gibi ilk yaygın tavır, modern bilimle "sözde" tarihsel bir benzerlik ve süreklilik gösteremeyen yaklaşımların düşünce konusu olamaması ve akademik ilgi dünyasının dışına itilmesi idi. Bu Osmanlı-Türk düşünür elitinde yaygın bir tavır olarak kendini göstermiştir ki, bu bağlamda benzer bir olumsuz etkiye Orta Çağ Hıristiyan ve Yahudi düşüncesi de dâhil tüm Orta Çağ araştırmalarının maruz kaldığını söyleyebiliriz.

Bu etkinin yoğun olduğu dönemde İslam felsefesi tarihi alanında araştırma yapanlarda ise çok farklı tavırlar ortaya çıkmıştır. Bunlardan ilki İslam felsefesi tarihi çalışmalarının önemli olduğunu kabul etmekle beraber, bu alanın tarihsel tecrübe ve birikimini modern paradigmaya benzerlik çerçevesinde değerlendirilmesidir. Bu ise seçmeci bir tavrı doğurmuştur. Modern felsefi zihniyete benzer olduğu varsayılan belli düşünür, filozof ve kavramlar cimbrizla seçilip onlar üzerinde odaklanılmıştır. Bu noktada sıklıkla tarihsel bağlam ve süreklilik ihmal edilerek başarılarla aşırı anlam yüklenmiştir.

İkinci bir tavır ise İslam felsefesinde üretilen müktesebatı özden uzaklaşma, inhiraf ve yanlıgı olarak tasvir etmiştir. İslam'ın yayılış döneminde Yunan, Hint, Mısır ve İran coğrafyalarıyla gerçekleşen kültürel etkileşimler ve melezlenmeler, tarihsel bağlam ihmal edilerek, felsefe çalışmalarının İslam'ın otantik yolundan -ki bunun aksi halinde modern düşüncenin İslam dünyasında üretileceği ima edilmektedir- ayrıldığı iddia edilmektedir. Yukarıda sunduğumuz tarih anlayışını takiben bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde modern düşünce ve bilimler norm kabul edilmiş ve İslam'ın özünün bu müktesebata uygun ve uyumlu olduğu kabul edilmiştir. Bu tavrın diğer bir boyutu da aşırı savunmacı bir dile sahip oluşudur ve iki şekilde tezahür etmektedir. İlkinde modern düşüncede ulaşılan sonucun İslam düşünce tarihinde karşılığının olduğu iddia edilmekte, belli benzerlikler üzerinden iki sonuç arasında ilişki kurulmaya çalışılmaktadır. İkinci tavırda ise modern felsefede üretilen ve ulaşılan sonuç aşırı küçümsenerek yoğun bir şekilde eleştirilmektedir. Ama her iki

tavırda da tarihsel süreklilik ve çerçeve ihmal edilmektedir. Ayrıntısına girmeden şu noktayı belirtmek gerekir ki, iki tavırda da İslam düşünce tarihi ile ilişki kurma biçimi son derece sıkıntılı olup, gelecek çalışmaların önünü kapatan, tarihsel körlük yaratan ve tarihsel realiteyi anlamak ve anlamlandırmaktan son derece uzak niteliktedir.

İslam felsefesi tarihi çalışmalarındaki tarihe yaklaşım konusundaki sorunlar üzerinde biraz daha durulması gerekir. Çünkü bu nokta, araştırmacı adaylarının çalışma konusu seçmelerini, çalışmalarının mahiyetini ve yöntemini doğrudan belirlemektedir.¹⁰ Söz konusu tarih yaklaşımı adeta *zamansal şizofreni* yaratmaktadır. Zamansal şizofreni, çünkü tarihin akışının belli parçalarına önem verilmeyerek karartılmakta, hızlı geçilmekte, ihmal edilmekte ve üzerinden atlanılmaktadır. Bu ise tarihsel gerçekliği anlama bakımından bir kopuşu doğurmaktadır. Sonuçta araştırmacı tarihsel gerçeklikten koparak zihinde farklı bir gerçeklik dünyası yaratabilmektedir. Diğer bir ifadeyle modern düşünceye benzerlik noktası referans alınarak ve söz konusu düşünür veya düşünencin tarihsel bağlamı, kökleri ve sürekliliği ihmal edilerek tarihte kutucuklar oluşturulup, kutucuklar arası sıçramalı bir tarih anlayışı üretilmektedir. Söz konusu yaklaşımlar tarihsel bağlamlarının etkisi sebebiyle kendi zamanları içinde anlaşılabilir ve makul karşılanabilirler. Fakat bu sorun gelecek İslam felsefesi tarihi çalışmalarının mahiyetini ve gidişatını belirlemektir.

Bugün ise pozitivist bilim ve tarih anlayışı büyük ölçüde etkisini yitirmiştir. Bilim tarihi çalışmaları; bilimin ne olduğu, bilim-tarih ilişkisi, bilimsel kavram ve modeller üzerine bilim felsefesinde yapılan yoğun tartışmalar pozitivist bilim ve tarih anlayışının kademeli bir şekilde etkisini kaybetmesine yol açmıştır. Yine benzer şekilde Tarih Felsefesi ile Hermeneutik disiplinlerinde insanoğlunun bilinci ile akfî üretimlerinin tarih ve zamanla ilişkisi yoğun bir şekilde tartışıldı. Bütün bu tartışmalar pozitivist bilim ve tarih anlayışının dönüşüm geçirmesine sebep oldu. Zihniyet dünyasındaki bu olumlu değişim ise etkisini İslam felsefe tarihi çalışmalarındaki niteliksel ve niceliksel artışta kendisini göstermeye başlamıştır.

Türkiye’de İslam felsefe çalışmalarının artışının sosyo-politik sebebi ise Batı medeniyetinin tek belirleyici hegemonik güç olma potansiyelini kaybetmesi ve Türkiye’nin de siyasal olarak dış ülkelere yönelik açık hale gelmesidir. Batı medeniyetinin hegemonik gücünü kaybetmesi Batı merkezli ideolojik tezlerin baskıların azalmasına neden oldu ve bu da yukarıda değindiğimiz zihniyet dönüşümlerinin hızlanmasına yol açtı. Türkiye’nin dışa açık politikaları iki şekilde tarihsel süreklilik sorununu gündeme getirmektedir. İlki Türkiye’nin

10 Kişisel bir anekdot ve tecrübe paylaşımı açısından 1990’lı yılların başında doktora tezimi seçerken benzer baskı ve tereddütleri yaşadığımı belirtmek isterim. Bugün dahi yüksek lisans ve doktora adaylarının çalışma konularını seçimlerinde benzer olumsuz etkilere rastlanabilmektedir.

bölge ülkelerine yönelik ortak gelecek vurgulu mesajları zorunlu olarak coğrafya merkezli tarihsel sürekliliğe atıfta bulunmaktadır. Diğer bir ifadeyle politik olarak Suriye, Mısır, Irak, Libya ve benzeri Ortadoğu'daki Müslüman ülkelerle aktif ve kurucu ilişkiler içine girmek, bölgedeki tüm dinî ve düşünce akımlarının tarihsel akışlarındaki süreklilikle ilgilenmeyi zorunlu hale getirmektedir. Bölge merkezli tarihsel sürekliliğin kavranılmasına dair ihtiyaç git-tikçe artacaktır. İkinci olarak, uluslararası ilişkilerdeki güç dağılımına bağlı olarak Batı hegemonyasının zayıflaması ise güncel sorunlara tarihsel süreklilikte çözüm önerileri sunabilme görevini doğurmaktadır. Tek hegemonlu bir dünyadan çok hegemonlu bir dünyaya geçiş Batı dışı tüm düşünce geleneklerine ilgiyi arttırmaktadır. Fakat bu aynı zamanda Batı dışı düşünce geleneklerine yeni sorunlara çözüm üretme sorumluluğunu da yüklemektedir. İslam da dahil, çağdaş küresel sorunlara Batı dışı düşünce geleneklerinin nasıl bir çözüm üretecekleri merak edilmektedir. Artık İslam düşünürleri de sıklıkla çözüm arayışlarına muhatap olmaktadır. Bu ise düşünce tarihimizin süreklilik içerisinde kavranılmasını gerektirmektedir. Bugünün sorunlarına çözüm bulabilmek amacıyla da tarihsel tecrübe kaynağı olarak İslam felsefesi tarihi çalışmalarına başvurulması zorunlu olmaktadır.

İslam felsefe tarihi alanındaki akademik çalışmaların ivmesini arttıran kurumsal sebepler de bulunmaktadır. Meselenin kurumsal yönünü irdelediğimizde en önemli sebepleri İlahiyat fakültelerinin sayısının hızla artması ve bu fakültelerde bulunan İslam Felsefesi, Kelam ve kısmen de Tasavvuf ana bilim dallarına mensup hocaların akademik üretimleri ile yine aynı ana bilim dallarında yapılan yüksek lisans ve üstü çalışmalar olarak sıralayabiliriz. Bunun yanı sıra Edebiyat veya Fen-Edebiyat fakültelerinin felsefe programlarında Türk-İslam düşünce tarihi ve benzeri başlıklar altında kurulan ana bilim dalları ve dersler de kurumsal bazda önemli bir etkiye sahiptir.¹¹ Hiç şüphesiz bu kurumların oluşumu ve sayılarının artması yukarıda değindiğimiz dinamiklerle ilişkilidir.

Bu giriş yazısında İslam felsefesi tarihi çalışmalarında önemi binaen öncelenmesi gereken, alanın mahiyetinin kavranmasına derinden katkıda bulunacak sahalara da işaret etmek isterim. Literatürü incelediğimizde klasik dönemde yetişen Kindî, Ebu Bekir er-Râzî, Fârâbî, İbn Sînâ, İbn Miskeveyh, İbn Rüşd, İbn Haldun gibi Müslüman filozoflar üzerine yapılan araştırmaların hızla artmakta olduğunu görmekteyiz. Bu çalışmalar alana dair bilginin derinliğinin ve genişliğinin artmasına çok ciddi katkıda bulunmaktadır ve çalışmaların sayısındaki artış sevindiricidir. Yine hiç şüphesiz akademik bir çalışma, hedefi bakımından alanını daraltarak belli konu ve amaca odaklanır. Çok farklı se-

¹¹ Sakarya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü bu hususa güzel bir örnektir. İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümü ise alana uzun zamandır katkı vermektedir.

beplerle konu, amaç ve kullanılacak yöntem belirlenip araştırılacak alan daraltılır. Fakat alanla ilgili Türkiye'deki akademik literatüre baktığımızda iki sahanın ihmal edildiğini görmekteyiz. İlki Aristo sonrası İslam dininin ortaya çıkışına kadar zaman dilimindeki Helenistik şarihler dönemi, ikincisi de Osmanlı dönemi düşünce tarihi kesitidir. Bu iki alanın ihmaline ise düşünce tarihimizin tarihsel sürekliliğin anlaşılması bakımından ciddi sorunlar oluşturmaktadır. İbn Sînâ sonrası Müslüman düşünürlerin görece olarak Aristo sonrası Helenistik döneme daha az ihtiyaç duyması gelinen gelişmişlik düzeyi bakımından anlaşılabilir. Diğer bir ifadeyle, tarihte farklı kültürel havzalarda üretilen ilmi ve felsefi birikim tercüme yoluyla İslam coğrafyasına aktarıldığından ilmi ve felsefi çalışmaların zirvesinde olduklarından dolayı, Müslüman filozoflar belli bir dönemden sonra İslam öncesi literatüre başvurmaya ihtiyaç hissetmemiş gözükümler. Bundan sonra kendi tarihsel bağlamlarında felsefi ve ilmi konu ve sorunlar üzerinde düşünüp üretmeye devam etmişlerdir. Bugün ise durum farklıdır. Bugün İslam felsefesinin oluşumunun mahiyetine dair dahi tarihsel sürekliliği oldukça ihmal eden çok fazla kimlik ve özgünlük vurgulu açıklamalara rastlayabilmekteyiz. Halbuki söz konusu dönemin nitelikli bir şekilde anlaşılması, Müslüman düşünürlerinin katkı, başarı ve üretimlerinin değeri ancak Helenistik dönemle sağlıklı ilişkiler kurularak ve mukayeseli çalışılarak anlaşılabilir. Ayrıca bu tür çalışmalar güncel dünyada ilmi ve felsefi birikimle nasıl bir ilişki kurmamız gerektiğine dair de zengin bir tecrübe ve bakış açısı sunacaktır.

Bu dönemi ihmal ettiğimizde farkında olarak veya olmayarak şöyle bir iddiada bulunmuş oluyoruz: Müslüman filozoflar Aristo'nun -ölümünün M.Ö. 322 olduğunu hatırlayarak- onun, metnini yaklaşık 1000 yıldan fazla öncesine atıfla ondan sonra şarihler tarafından üretilen katkılardan istifade etmeksizin doğrudan anlamaktadırlar. Diğer bir ifadeyle Fârâbi'nin Aristo'nun bir metnini -Aristo şarihlerinin ürettiği felsefi birikim olmaksızın- anlaması mümkün müydü? Tarihteki bir metni 1000 yıl öncesine sıçrayarak anlayabilir miyiz? Anlamanın imkânı bakımından böylesi tarihsel bir boşluk ve ara kabul edilebilir mi? Aynı sorunu çağdaş Türk-İslam düşüncesinde de yaşıyoruz. Bir düşünür, kelimci, muhaddis, sûfi, müfessir ve fakih tarihsel sürekliliği ve oluşan birikimi ihmal ederek ve atlayarak 1000-1400 yıl önceki bir metni anlayıp yorumlayabilir mi? Bu mümkün müdür? Tarihsel sürekliliğe ve birikime bulaşmamışlar ise "yeni" olduğu söylenen kavram ve düşünceler oluşum süreçlerini nerede gerçekleştirmişlerdir?

Bugün tarihsel sürekliliğin inşası için, çağdaş Türk-İslam felsefe tarihi çalışmaları bakımından da bu dönem son derece önemlidir ve ihmal edilmemelidir. Burada Helenistik dönemin doğrudan çağdaş Türk-İslam felsefesine etkide bulunduğunu kastetmiyorum. Bu zaten genel yaklaşımım da tutarlı olmazdı. Burada kastettiğim daha çok tarih anlayışımıza ve yöntemimize dair-

dir. Klasik dönem İslam felsefesi tarihini, tarihî köklerinden bağımsız olarak algılayıp anlayan zihinler çağdaş Türk-İslam düşüncesinde de benzer bir tavrı göstermektedirler. Bu da ilgili dönemleri algı ve anlayışımızda yanılısamaya sebep olmakta, köksüz bir “yeni” ve “modern” vehmedilebilmektedir.

Halbuki ilk dönem tabakât ve bibliyografi kitaplarına baktığımızda müelliflerin Aristo sonrası Helenistik dönem şarihleriyle aktarılan müktesebatı bütün açıklığıyla sergilediklerini görmekteyiz. İbnü'n-Nedim meşhur eseri *el-Fihrist*'in¹² yedinci bölümünde Aristo'yu ve kitaplarını tanıtırken, hem tercüme edenleri hem Aristo'yu şerh eden düşünürleri ayrıntılı bir şekilde açıklar.

İbn Ebî Useybi'a ise '*Uyûnu'l-enbâ' fi' tabakâti'l-etibbâ*'¹³ isimli eserinde Aristo'yu ve eserlerini tanıttıktan sonra, aynı zamanda tabib olmaları bakımından, Teofrastus (Theophrastus),¹⁴ İskender Afrodisi,¹⁵ Galen,¹⁶ Yahya en-Nahvî (Philoponus)¹⁷ gibi Aristo sonrası filozoflar hakkında ayrıntılı bilgi verir. Yine İbnü'l-Kıftî eseri *Kitâb ihbâri'l ulemâ bi-ahbâri'l hükemâ*'da,¹⁸ İbnü'n-Nedim'e de atıfta bulunarak, Aristo ve şarihlerini ayrıntılı bir şekilde ve her bir şarihin hangi eseri şerh ettiğini açıklar. İlk dönem bibliyografi ve tabakat kitapları İslam öncesi felsefi müktesebatı aktarma hususunda, objektif, özentili ve ayrıntılıdır. Aristo sonrası gelenek de İslam dünyasına doğrudan ve dolaylı bir şekilde aktarılmıştır. İslam filozofları, tabiri caiz ise Aristo'yu bu felsefi birikimin katkı, tercih ve yorumlamaları üzerinden anlamaktadırlar. Dolayısıyla klasik dönem Müslüman filozofları tarihsel süreklilik içerisinde anlayabilmek ve felsefi kültüre yaptıkları katkıları görebilmek için Helenistik dönem düşünürlerinin çalışılması son derece önemlidir. İslam felsefesinin özgünlüğü, bilginin İslamileştirilmesi gibi kimlik odaklı tartışmalarda bu konu oldukça detaylı tartışılmış ve farklı pozisyonlar ortaya konulmuştur. Yazının amacı bu olmadığı için konunun detayına girmeyeceğim. Yalnız şu kadarını söyleyebilirim ki, İslam felsefe tarihi önceki bağlamı olmadan anlaşılabilir. Bu, diğer düşünür ve düşünce gelenekleri için de geçerlidir. İbn Meymun'u (1135-1204), Yahudi ve Hıristiyan İbn Rüşdçüleri, Thomas Aquinas'ı (1225-1274), Büyük Albert'i (1206-1280) ve 12. yüzyıl sonrası Yahudi ve Hıristiyan düşünürleri anlamak için klasik İslam felsefe tarihi birikimi ne kadar zorunluysa, klasik İslam felsefe tarihini anlamak için de Helenistik dönem filozoflarının ortaya koymuş olduğu birikime nüfuz etmek o kadar gereklidir.

12 İbn Nedim, *Fihrist*, Beyrut 1996, s. 402-14.

13 İbn Useybia, '*Uyûnu'l-enbâ' fi' tabakâti'l-etibbâ*', Beyrut 1965, s. 76-108.

14 *A.g.e.*, s. 151-157.

15 *A.g.e.*, s. 109-150.

16 *A.g.e.*, s. 106.

17 *A.g.e.*, s. 106.

18 Kıftî, *Kitâb ihbâri'l ulemâ bi-ahbâri'l hükemâ*, Bağdad: Mektebetü'l Musenna, 1960, s. 27-54.

Bu dönemin İslam felsefesi tarihi ile olan yakın ilgisini göstermek için çalışma masasında çalışan bir filozoftan, İbn Rüşd'den örnek vermek isterim. İbn Rüşd Aristo'nun *Kitabü'n-nefs*'ini şerh ederken ve heyulânî akıl, ittisal, aklın tasnifi gibi konuları tartışırken tüm tarihsel birikime atıfla konuyu tartışır. Yine Helenistik dönem şarihlerin İslam felsefesi tarihinin sürekliliğindeki önemini anlamak için bir örnek olarak II.-III. yüzyıllarda yaşayan İskender Afrodîsî'nin katkılarına atıfta bulunabiliriz.

Helenistik dönem çalışmalarında yakın dönem akademik çalışmalar bakımından yeni imkânlar oluştu. 1987 yılında Richard Sorabji'nin başkanlığında Aristo'nun Antik Dönem Şarihleri Projesi'ne başlandı. Projenin amacı M.S. 200 ile 600 yılları arasında yaşamış, çoğunlukla Yunanca yazmış olan Aristo şarihlerinin eserlerini Yunancadan İngilizceye çevirmektir. Bu döneme ait Aristo şarihlerinin eserlerinden 100 kadarı tespit edildi. Bunlardan 95 tanesi hal-i hazırda tercüme edilmiş durumdadır. Bu da İslam felsefe tarihi için bir imkân sunmaktadır.

İslam felsefesi tarihi çalışmalarının ihmal edilen ikinci önemli kısmı klasik dönem sonrası Osmanlı düşüncesi alanıdır. Akademik çalışmalarda bu dönemle tarihsel olarak İbn Rüşd'ün ölümünü müteakip 12. yüzyıl sonrasına atıfta bulunulmaktadır. Dönemlendirmenin kendisinde olumsuz imalar bulunmakla beraber şimdilik bu konuyu bir kenara koyabiliriz. Bu ihmal sadece çalışanların akademik tercihleri ile açıklanamayacak kadar büyüktür. 12. yüzyıl sonrası Osmanlı düşüncesinin ihmal edilmesinin sebeplerinden biri yukarıda işaret ettiğimiz pozitivist bilim ve tarih anlayışının zihniyetimiz üzerindeki ciddi etkisidir.

Osmanlı dönemi ilmî çalışmaların yazım ve kendini ifade bakımından Helenistik dönem çalışmalarıyla bir benzerliği bulunmaktadır. Osmanlı düşünce eserleri de büyük ölçüde farklı ölçeklerde ve farklı amaçlarla şerh, haşiye, talikat ve cerh türü şeklinde belli metinler merkeze alınarak üretilmişlerdir. Merkeze alınarak üzerlerine şerh, haşiye, talikat türü eserler yazılan bu kitapların başlıcaları şunlardır:

Mantık ilmi ile ilgili eserler

Hûnecî (646/1219), *el-Cüme'l*'i ile *Kitâbü'l-Mûcezz f'l-mantık*

Ebherî'nin (663/1264), *el-İsagôcî*

Nasruddîn Tûsî, *Tecrîd fî ilm'il-mantık*

Kâtib el-Kazvîni (675/1276), *Risâletü's-Şemsiyye fî kavli'l-mantikiyye*

Urmevî (682/1283), *Matâliu'l-envâr f'l-mantık*

Taftâzânî (791/1389), *Tehzîbü'l-mantık ve'l-ke'lâm*

Senûsî (895/1490), *Muhtasâru'l-mantık*

Bihârî (1119/1707), *Sulle mü'l-ulûm*

Cedel, Münazara ve Adâbü'l bahs'la ilgili eserler

Semerkindî (690/1291), *Risâle fi âdâbi'l-bahs* (veya diğer ismiyle *Risâletü's-Semerkindiyye*)

İcî (756/1355), *Risâle fi âdâbi'l-bahs* ile *Risâleti'l-vad'ıyyeti'l-'adudiyye*

Seyyid Şerif Cürçânî (816/1413), *Risâle fi kavâ'idi'l-bahs*

Taşköprizâde (968/1560), *Risâle fi ilmi âdâbi'l-bahs*

Antâkî (1130/1718), *Risâleti'l-Huseyniyye fi fenni'l-âdab*

Saçaklızâde (1150/1737), *Risâleti'l-velediyye fi fenni'l-münazara*

Felsefeye dair eserler

İbn Sînâ (428/1037), *Kitâbü'ş-Şifâ*, *Kitâbü'n-Necât*, *Kitâbü'l-işârât ve't-tenbihât*, *Uyunu'l-hikme*

Sühreverdî, *Hikmetü'l-işrâk*, *Kitâbü't-telvîhât*, *Kitâbü heyâkilü'n-nûr*

Ebherî, (663/1264), *Hidâyetü'l-hikme*

Kâtib el-Kazvînî (675/1276), *Hikmetü'l-'ayn*

Molla Sadra Şirâzî (1050/1640), *Esfâr'l-erba'a fi'l-hikme*, *Kitâbü'l-meşâir*

Cavnûrî (1062/1652), *Hikmetü'l-bâliga*

Akideye dair eserler

Gazzâlî (505/1111), *Akide*

Nesefî (537/1142), *Akâid*

Nasıruddîn Tûsî (672/1274), *Tecrîdi'l-'akâid*, *Kavâidü'l-'akâid*

Nesefî (710/1310), *'Umdetü'l-'akâid*

İcî (756/1355), *Akâidü'l-'adûdiyye*

Kelama dair eserler

İmamü'l-Haremeyn el-Cüveynî (478/1085), *Kitâbü'l-irşâd fi usûli'l-i'tikâd*

Fahreddîn Râzî (606/1210), *Me'âlim fi usûli'd-dîn*

Beyzâvî (716/1312), *Tavâli'ul-envâr min metâli'ul enzâr*

İcî, (756/1355), *Mevâkıf fi ilmi'l-keâm*

Taftâzânî (791/1389), *Makâsıdu't-tâlibîn fi usûli'd-dîn*

Robert Wisnovsky¹⁹ Carl Brokelmann'ın *Geschichte der arabischen Litteratur* ve eklerini²⁰ esas alarak genel anlamda İslam felsefesiyle ilgili üzerine şerh yazılan Arapça yazılmış 65 eseri bir makale çalışmasında tespit etmiştir. Araştırmacı, 65 eser üzerine Arapça yazılan şerh, şerh üzerine yazılan şerh,

19 Robert Wisnovsky, "The Nature and Scope of Arabic Philosophical Commentary in Islamic Intellectual History: Some Preliminary Observations Post-classical (ca. 100-1900 ad)", *Bulletin of the Institute of Classical Studies*, 47, no. 01, 2004.

20 Carl Brokelmann, *Geschichte der arabischen Litteratur*: Leiden-Newyork-Köln, Brill, 1996

haşiye ve talikat olarak 912 eserin listesini de belli bir sistematik içerisinde çıkarmıştır. Yazarın kendisinin de belirttiği gibi araştırma Arapça yazılmış olanları ve sadece Brokelmann'ın çalışmasına dayandığı için eksiktir. Çünkü Arapçanın dışında Osmanlıca, Farsça ve Urduca'da yazılmış şerh türü eserler de bulunmaktadır. Brokelmann'ın çalışmasında ise yazma kataloglarının hepsi dahil edilememiş olduğundan bazı eserler bu çalışmaya eklenememiştir. Bu haliyle bile üretilen eserler Helenistik dönem Aristo şarihlerinin şerhlerinden çok daha fazladır. Bu eserlerin çok az bir kısmının basıldığını ve tahkik edildiğini düşündüğümüzde, yapılması gereken işin büyüklüğü ortaya çıkmaktadır. Aynı zamanda bu olgu Osmanlı düşünce tarihi hakkında konuşmanın empirik zeminin ne kadar da zayıf olduğunu bize göstermektedir.

Alanın ihmal edilmesinin önemli sebebi yukarıda da işaret ettiğimiz üzere zihniyet sorunlarımızdan kaynaklanmaktadır. Genel ve sathi değerlendirmelerde şerh türü eser üretmenin kıymetsiz olduğu düşünülmüştür. 12. Yüzyıl sonrası şerh formunda üretilen eserler "gerileme" ürünleri olarak yaftalanmıştır. Bu eserlerin kendilerini tekrar ettikleri ve orijinallikten uzak oldukları iddia edilmiştir. "Yeni" ve "ilerleme"den yoksun olan bu eserlerin akademik ilgiye layık olmadığı düşünülmüştür.

Halbuki haşiyelerle beraber düşündüğümüzde şerh türü eser öncelikle şarihin kendisi için anlama çabasının ifadesi olarak görülmelidir. Bunun yanında Osmanlı düşünce geleneğinde tüm formlarıyla *şerh* yani yorumlama bir felsefe yapma ve düşünce üretme tarzıdır. Özellikle şerhler Osmanlı düşünürleri için "tartışma platformları"dır. İslam felsefe tarihçisi olarak bize düşen tarihsel bağlam içerisinde üretilen metinlerin sürekliliğini, farklılaşmasını, felsefe, kelam ve tasavvuf düşünce okullarının birbirlerine yönelttikleri eleştirilerin metin içerisinde nasıl karşılandığını, -eğer varsa- nasıl yeni sentezlemelere yol açtığını tespit etmektir.²¹ Osmanlı düşünürü için şerh edilen eser bazen belli bir düşünce geleneğine mensubiyetin ifadesi, bazen de felsefi tartışmanın referans çerçevesi, bazen saf felsefi bir meselenin tartışma zemini, bazen talebelerine yönelik pedagojik amaçlarla yazılacak bir eserin başlangıç noktasıdır. Ayrıca merkeze alınan metinler ve üzerlerine yazılan yorumlar büyük ölçüde medreseler üzerinden yapılan eğitimde standardizasyonu sağlıyordu.

Osmanlı düşünce tarihinin çalışılması ülkemiz açısından ifade ettiği özel önem "zamansal şizofreni" yaşamamamız için İslam felsefe tarihi alanında çalışan Türk akademisyenler için bir zorunluluktur. Akademik çalışmalar düzeyinde tarihsel sürekliliğimizi kuramadığımızda zamansal kopuşlar ve savrulmalar sıklıkla yaşanabilmektedir. Tarihteki herhangi bir zaman kesiti (9.

21 Aşağıdaki makalemde İbn Rüşd örneği üzerinden şerh yoluyla felsefe yapmanın anlamı üzerinde durmuştum: "Klasik Eser 'de Anima' Okuyucusu ve Şarihi Olarak İbn Rüşd", *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2005, sy. 12, s. 1-23.

veya 11. yüzyıl) çok farklı yönleri ihmal edilerek bugün için referans noktası kabul edilebilmekte veya tarihsel süreklilikle ilişkisi güçlü kurulamamış muhayyel bir tarihsel resim üretilebilmektedir. Sağlıklı bir zihin yapısı için tarihsel sürekliliği devam eden bir anlayışın kurulabilmesi önemli olduğundan Osmanlı dönemi düşünce ve ilmî müktesebatın ortaya konulup akademik olarak çalışılması gerekmektedir.

Osmanlı Düşünce tarihi ile ilgili en öncelikli sorun yazma halinde bulunan eserlerin neşri ve tahkikidir. Bu bağlamda Osmanlı Düşünce tarihi üzerine yapılan yüksek lisans ve doktora çalışmaları görece olarak artmaktadır. Bu sevindiricidir. Ayrıca konuyla yakından ilgili olarak Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı'nın kurulmuş olmasının yayın, tahkik ve tercüme süreçlerini hızlandıracağını ummaktayız. Ayrıca ilgili başkanlığın yazmaların taranabilir bir dijital ortama aktarmaya yönelik bir projeye liderlik yapacağını ümit etmekteyiz. Dijital optik okuyucu program ve teknolojilerinin hızla gelişiyor olması da bu hususa oldukça yardımcı olacaktır. Bütün bunlar alana yönelik akademik merakın yoğunlaşmasına çok fazla katkı sağlayacaktır.

Malzemenin yayınlanması bakımından biraz erken olmakla beraber, Osmanlı Düşünce Tarihi çalışmaları için model olabilecek bir çalışma bulunmaktadır. Richard Sorabji yukarıda bahsettiğimiz gibi M.S. 200-600 yılları arasında yazılmış olan 100 kadar eserin çoğunluğunu yayınladıktan sonra bu eserlere dair bir kaynak çalışması hazırladı.²² Eser, metafizik, mantık, fizik ve psikoloji olmak üzere ana disiplinler altında bölümlere ayrılmıştır. İlk kitap psikolojiye ayrılmış olup ayrıca ahlak ve dini konuları da içinde barındırmaktadır. İkinci kitap fiziğe üçüncü kitap ise mantık ve metafiziğe hasredilmiştir. Her bir kitap felsefi gelenekte tartışılan konu ve meseleler etrafında tasnif edilmiştir. Mesela psikoloji kitabında algı, tahayyül, akıl, kendinin şuurunda olma, hatırlama, nefis-beden ilişkisi, nefis ve aklın hareketsizliği, nefsin organları, bilgi ve diğer akıllar, nefsin tanımları, nefsin türleri, nefsin ölümsüzlüğü, duygu, amel, Tanrı'ya yükselme, ahlak ve dini ameller ana başlıkları altında her bir konu ile ilgili alt konu ve meseleler tasnif edilip filozofların metinleri alıntılanıp sunulmuştur.

Kendisinden alıntı yapılan filozoflar Eflatun, Aristo, İskender Afrodisi, Plotinus, Porphyry, Iamplicus, Themistius, Simplikus, Plutarch, Proclus, Ammonius, Augustine, Synesius, Syranius, Philoponus (Yahya en-Nahvî) ve diğerleridir. Sorabji filozofların eserlerinden temsil kabiliyeti olan paragrafları ve yerlerini sunarak meselenin nasıl ele alındığını, uzlaşma ve çatışma noktalarını metinler üzerinden çarpıcı bir şekilde dikkatimize sunmuştur. Metin-

²² Richard Sorabji, *The Philosophy of the Commentators 200-600 AD*, Ithaca, Newyork Cornell University Press, 2005.

lerin paralel bir şekilde sunulması konu ve sorunların derinlemesine anlaşılmasını, okullar arasındaki diyalektiği ve gösterilen akli çabayı çarpıcı bir şekilde önümüze koymaktadır. Eserlerin şerh türünde olması gösterilen felsefi çabaya bir eksiklik de getirmemektedir.

Osmanlı Düşünce tarihi için metinler etrafında böylesi bir kaynak kitabın hazırlanması araştırmacı adayları için bir giriş ve başvuru kaynağı olacaktır. Böylesi bir eser Osmanlı Düşünce Tarihi için yol haritası ve kroki vazifesi görecektir. Ayrıca daha detaylı ve derinlemesine araştırmalar için bir giriş olacaktır.

Diğer tür yapılan akademik çalışmaların yanında, tarihsel sürekliliği inşa bakımından bir kavram ve mesele odaklı, çalışma alanı dar tutulmuş ama kavram ve meselenin tarihsel süreç içerisinde dönüşümüne odaklanmış çalışmalar oldukça önemlidir. Bu modelde yapılacak çalışmalarda kavramın veya problemin tarih içerisinde filozoftan filozofa nasıl dönüştüğünü göstermeye ve bunun sebeplerini anlamlandırmaya odaklanmamız gerekir. Kavram ve meselenin tarihsel süreç içerisinde nasıl dönüştüklerinin gözlemlenmesi ve bu tür çalışmaların sayısındaki artış tarih anlayışımızı ve zihniyetimizi daha da yetkinleştirecektir.

Cumhuriyet Dönemi Türkçe İslam Felsefesi Tarihi Çalışmalarına Dair Literatür Denemesi

A. Telif Makaleler

- Acar, Rahim, "Allah'ın Cüz'ileri Bilmesi: Klasik İbn Sînâ Yorumunun Değerlendirilmesi", *Dîvân: İlmî Araştırmalar*, 2006, c. 11, sy. 20, s. 99-118.
- Acar, Rahim, "Yaratan Bilmezse Kim Bilir? İbn Sînâ'ya Göre Allah'ın Cüz'ileri Bilmesi", *İslâm Araştırmaları Dergisi*, 2005, sy. 13, s. 1-24.
- Acar, Rahim, "Yaratma: İbn Sînâ ve St. Thomas'ın Görüşlerinin Karşılaştırılması", *Dîvân: İlmî Araştırmalar*, 2003, c. 8, sy. 15, s. 205-213.
- Açıkgenç, Alparslan, "İslam Felsefesinde Özgünlük Sorunu", *Günümüz Din Bilimleri Araştırmaları ve Problemleri Sempozyumu*, 1989, s. 295-302.
- Açıkgenç, Alparslan, "İslamî Bilim ve Felsefe Anlayışı", *İslâmî Araştırmalar*, 1990, c. 4, sy. 3, s. 175-189.
- Açıkgenç, Alparslan, "İslam Felsefesinde Varlık Öğretilerinin Öncüleri", *Felsefe Dünyası*, 1994, sy. 13, s. 7-16.
- Adıgüzel, Nuri, "İbn Rüşd'e Göre İlet Çeşitleri, Gücün (Kuvve) İlliyeti Sorunu ve İletlerin Sonsuzluğu", *İslâmî Araştırmalar*, 2004, c. 17, sy. 1, s. 40-52.
- Adıgüzel, Nuri, "İslam Felsefesinde 'İlet' (Neden) Kavramı", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2002, c. 6, sy. 2, s. 157-177.
- Akçay, Mustafa, "Gazzâlî'de Ruh Tasavvuru", *Dinî Araştırmalar*, 2005, c. 7, sy. 21, s. 87-116.

- Akdeniz, Sarı Nil, "İbn-i Sînâ'nın Kanûn'undan 'Ziyet' Bahsinin Tanıtılması", *Uluslararası İbn Türk, Hârezmî, Fârâbî, Beyrûnî ve İbn Sînâ Sempozyumu Bildirileri*, 1990, s. 383-398.
- Akgün, Tuncay, "İbn Rüşd'e Göre Yaratma", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2010, c. 10, sy. 2, s. 111-150.
- Akkanat, Hasan, "İbn Sina'nın 'Aklî Bilimlerin Bölümleri' Adlı Risalesinin Çeviri ve İncelemesi", *Dinî Araştırmalar*, 2008, c. 11, sy. 31, s. 195-234.
- Akkanat, Hasan, "Katolik Kilisesi'ndeki İbn Rüşd Mirası", *Doğu-Batı İlişkisinin Entelektüel Boyutu İbn Rüşd'ü Yeniden Düşünmek: İbn Rüşd*, 2009, c. 1, s. 441-454.
- Akpınar, Hüseyin, "Musikîşinâs Bir Filozof Olarak Fârâbî", *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2001, c. 8, sy. 2, s. 177-185.
- Akyol, Aygün, "Fârâbî ve İbn Sina'ya Göre Meâd Meselesi", *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2010, c. 9, sy. 18, s. 125-141.
- Akyol, Aygün, "İbn Haldun'un İlim Anlayışında Felsefe ve Tarih Tasavvuru", *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2011, c. 10, sy. 20, s. 29-59.
- Akyol, Aygün, "Zorunlu Varlığın Tikellere Dair Bilgisi Üzerine: İbn Sînâ - Şehristânî Merkezli Bir Tartışma", *Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2006, c. 5, sy. 10, s. 111-130.
- Albayrak, Mevlüt, "İbn Sina Açısından Dünyaya Müdahale Vasıtası Olarak Nübüvvet", *4. Kutlu Doğum Sempozyumu*, 2002, s. 87.
- Albayrak, Mevlüt, "Gazali'nin Ahlak Felsefesi ve Filozofların Etkisi", *İslâmî Araştırmalar*, 2000, c. 13, sy. 3-4, s. 354-363.
- Altıparmak, Ömer Faruk, "Sufi Gelenek ve İbn Rüşd'te Faal Akılla İttisal Kavramı", *Doğu-Batı İlişkisinin Entelektüel Boyutu İbn Rüşd'ü Yeniden Düşünmek: İbn Rüşd*, 2009, c. 2, s. 195-212.
- Alper, Hülya, "İbn Sînâ ve Bâkılânî Örneğinde İslâm Filozofları ile Kelâmcıların Nübüvvet Anlayışının Kur'ânî Perspektifle Değerlendirilmesi", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2005, sy. 28, s. 53-73.
- Alper, Ömer Mahir, "İbn Kemal'in 'Risâle fi Beyânî'l-Akl'ı", *İslâm Araştırmaları Dergisi*, 1999, sy. 3, s. 235-269.
- Alper, Ömer Mahir, "İbn Rüşd'ün İbn Sina'yı Eleştirisi: 'el-Fark Beyne re'yeyi'l-Hakimeyn'", *Divân: İlmî Araştırmalar*, 2001, c. 6, sy. 10, s. 145-172.
- Alper, Ömer Mahir, "Şehristânî'nin Felsefeye ve Filozoflara Bakışı: Felsefe Tarihinden Felsefi Hesaplaşmaya", *Milel ve Nihal: İnanç, Kültür ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi*, 2008, c. 5, sy. 1, s. 9-36.
- Alper, Ömer Mahir, "Gazzâlî'nin Felsefi Geleneğe Bakışı: O Gerçekten Bir Felsefe Karşıtı mıydı?", *İ.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4 (2002), 87-107.
- Alper, Ömer Mahir, "Fârâbî'nin Felsefe Tasavvuru: Tümünden-Kabulcü Tavra Bir Örnek", *İ.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5 (2002), 97-111.

- Alper, Ömer Mahir, "İbn Sînâ'da Tanrı'nın Kanıtlanması Sorunu: O Gerçekten Kelâmcılardan Etkilendi mi?", *İ.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7 (2003), 61-77.
- Alper, Ömer Mahir, "İsmail Hakkı İzmirli'nin İslâm Felsefesini Yorumu: İslam Felsefesi Tarihyazımına Bir Örnek", *İ.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 8 (2003), 115-158.
- Altaş, Eşref, "İbn Sînâ Felsefesi Eş'ariyye Kelâmı Arasında Fahreddin er-Râzî'nin Yöntemi", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2009, sy. 36, s. 135-150.
- Altaş, Eşref, "İbn Sînâ Metafizığının Reddi Çerçevesinde Fahreddin Er-Râzî'nin Üç Ukdesi", *EKEV Akademi Dergisi - Sosyal Bilimler*, 2009, c.13, sy. 41, s. 183-204.
- Altıntaş, Hayrani, "Munkız'ın Bilgileri Işığında Gazzalî ve Felsefe", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1996, c. 35, s. 91-116.
- Altıntaş, Hayrani, "İbn-i Sînâ Düşüncesinde Tasavvufî Kavram Olarak Ârif ve İrfan", *Uluslararası İbn Türk, Hârezmî, Fârâbî, Beyrûnî ve İbn Sînâ Sempozyumu Bildirileri*, 1990, s. 109-117.
- Altıntaş, Hayrani, "Gazâlî'nin Felsefe ile İlgili Düşüncelerinde Çelişkiler", *İslâmî Araştırmalar*, 2000, c.13, sy. 3-4, s. 441-444.
- Altunya, Hülya, "Fârâbî, Bacon ve Dilthey'de İnsan Bilimleri", *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2000, sy. 7, s. 171-17.
- Anay, Harun, "Ahmet Cevdet Paşa'nın Modernizme Bakışı", *Ahmet Cevdet Paşa Sempozyumu*, 1997, s. 67-77.
- Anay, Harun, "Çağdaş Arap Düşüncesi Üzerine", *Dîvân: İlmî Araştırmalar*, 2001, c. 6, sy: 10, s. 1-88.
- Anay, Harun, "Ödev Ahlakının Türk Düşüncesine Girişi ve Baha Tevfik'in Kant Hakkındaki Yazıları", *Dinî Araştırmalar*, 2010, c. 13, sy. 36, s. 149-160.
- Anay, Harun, "Ulu Türk Romulus mu İdi? XV. ve XVI. Yüzyıl Türk Siyaset Felsefesinin Machiavelle'nin İdeal Devlet Düşüncesine Etkisi", *XI. ve XV. Yüzyıllar İslâm-Türk Medeniyeti ve Avrupa Uluslararası Sempozyumu*, 2006, s. 1-2.
- Anay, Harun, "XII. Yüzyıl Öncesi İslam Felsefesinde Yenilik İddiası ve Geleneğe Bakış", *I. Uluslararası Kutlu Doğum İlmî Toplantısı, İslâm, Gelenek ve Yenileşme*, 1996, s. 91-103.
- Ardıç, Nurullah, "İbn Haldun ve Weber'de Bilgi ve Bilim Sorunu", *Dîvân: İlmî Araştırmalar*, 2003, c. 8, sy. 15, s. 139-167.
- Arıcan, M. Kazım, "İbn Rüşd'ün Hakikat Öğretisi: 'Çifte Hakikat' ve 'Hakikatin Birliği' Tartışması", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2008, c. 12, sy. 2, s. 225-252.

- Arıcı, Mustakim, "İbn Sînâcî Felsefe Geleneğinin Oluşumu ve Behmenyâr'ın Felsefe Tasavvuru", *Dîvân: Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*, 2010, c. 15, sy. 28, s. 135-175.
- Arkan, Atilla, "Kindî ve İbn Rüşd'de İnsan Tasavvuru", *İslâm Araştırmaları Dergisi*, 2004, sy. 12, s. 27-54.
- Arkan, Atilla, "Klasik Bir Eser Okuyucusu ve Şârih Olarak İbn Rüşd", *Medeniyet ve Klasik*, 2007, s. 239-248.
- Arkan, Atilla, "Klasik Eser 'de Anima' Okuyucusu ve Şarihi Olarak İbn Rüşd", *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2005, sy. 12, s. 1-23.
- Arkan, Atilla, "Meşşâî Gelenek Bağlamında İbn Rüşd Felsefesinde Rüya", *Dîvân: İlmî Araştırmalar*, 2003, c. 8, sy. 15, s. 87-125.
- Arslan, Ahmet, "İbni Sina'nın Felsefesi ve Düşünce Tarihindeki Yeri", *Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1981, sy. 2, s. 253-261.
- Arslan, Ahmet "Orta Çağ İslam Dünyasında Din-Felsefe İlişkileri ve Hocazade'nin 'Tehâfüt'ü", *Uluslararası Hocazâde Sempozyumu*, 2011, s. 35-55.
- Aslan, Abdulgaffar, "İbn Rüşd'e Göre İnsan Hürriyeti", *İslâmî Araştırmalar*, 2002, c. 15, sy. 4, s. 485-495.
- Atalay, Orhan, "Vahiy ve Molla Sadra'nın Yorumu", *EKEV Akademi Dergisi - Sosyal Bilimler -*, 2001, c. 3, sy. 2, s. 33-53.
- Atay, Hüseyin, "Farabi'nin Yaratılış Nazariyesi", *Diyanet İlmî Dergi*, 1977, c. 16, sy. 3, s. 142-147.
- Atay, Hüseyin, "Gazâlî ve İbn Rüşd Felsefesinin Karşılaştırılması", *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2004, c. 2, sy. 3, s. 7-61.
- Atay, Hüseyin, "İslam Felsefesinde Yaratma", *Kelâm Araştırmaları Dergisi*, 2003, c. 1, sy. 1, s. 3-10.
- Atay, Hüseyin, "İslâm Felsefesinin Doğuşuna Dair", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1966, c. 14, s. 175-187.
- Atay, Hüseyin "Mantıktaki Kıyasın Dördüncü Şekline Dair", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1968, c. 16, s. 35-66.
- Ateş, Ahmed, "Gazâlî'nin Bâtınîlerin Belini Kıran Delilleri", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1954, c. 3, sy. 1-2, s. 23-54.
- Aydın, Hasan, "Âmirî'nin Düşünce Sisteminde Felsefe ve Felsefî Bilimlerin Meşruluğu Sorunu", *EKEV Akademi Dergisi - Sosyal Bilimler -*, 2007, c. 11, sy. 33, s. 55-66.
- Aydın, Hasan, "Dini-Felsefî Temelleri Işığında Fârâbî'nin Ütopyası", *Kelâm Araştırmaları Dergisi*, 2010, c. 8, sy. 1, s. 123-150.

- Aydın, Hasan, "Gazzâlî'nin Dinî-Felsefî Düşüncesinde Tanrı'nın Neliği Sorununa Epistemolojik Bir Yaklaşım", *Kelâm Araştırmaları Dergisi*, 2007, c. 5, sy. 2, s. 85-94.
- Aydın, Hasan, "Gazzali ve David Hume'da Nedensellik Kuramı", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2003, sy. 16, s. 325-349.
- Aydın, Hasan, "Gazzâlî ve İbn Rüşd'e Göre Mucize", *Kelâm Araştırmaları Dergisi*, 2008, c. 6, sy. 2, s. 115-130.
- Aydın, Hasan, "İslam Felsefesinde Rüya Kuramı, İşlevleri ve Kimi Sonuçları", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2007, sy. 23, s. 165-177.
- Aydın, Hasan, "Kozmolojik Temelleri Işığında İhvan es-Safa'da Astroloji ve Astrolojinin Meşruluğu Sorunu", *Kelâm Araştırmaları Dergisi*, 2011, c. 9, sy. 1, s. 179-198.
- Aydın, Hüseyin, "Niçin İslâm Felsefesi Vardır?", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1975, c. 20, s. 249-255.
- Aydın, Hasan, "Sicistani'nin Felsefî Düşüncesinde Kelâm İle Felsefe Arasındaki Yöntembilimsel Farklılıklar ve Tanrı'nın Neliği Sorunundaki İzdüşümleri", *Kelâm Araştırmaları Dergisi*, 2010, c. 8, sy. 2, s. 43-64.
- Aydın, Hüseyin; Enver Uysal, Hidayet Peker, "Nübüvvetin İspatı ve (Nebilerin) Sembol ve Benzetmelerininin Te'vili Üzerine", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1998, c. 7, sy. 7, s. 565-574.
- Aydın, İbrahim Hakkı, "Ebû Bekir Râzi'de Beş Ezeli İlke", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2001, sy. 15, s. 107-144.
- Aydın, İbrahim Hakkı, "Fârâbî Örneğinde İslam Filozoflarına Harran Okulunun Etkisi," *I. Uluslararası Katılımlı Bilim Din ve Felsefe Tarihinde Harran Okulu Sempozyumu*, 2006, c. 2, s. 93-106.
- Aydın, İbrahim Hakkı, "Gazali'nin Filozofları Tekfirinde Farabi'nin Yeri", *Felsefe Dünyası*, 1994, sy. 14, s. 26-35.
- Aydın, İbrahim Hakkı, "İbn Sina ve Geriatri (Morfolojik ve Ruhi Açıdan)", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1997, sy. 13, s. 287-295.
- Aydın, İbrahim Hakkı "İbn Sinâ'da Erdemli Yaşam", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2008, sy. 29, s. 1-22.
- Aydın, İbrahim Hakkı, "Plotinus ve İki İslâm Mütefakkirinde (Fârâbî ve İbn Sinâ'da) Sudûr Nazariyesinin Bir Değerlendirmesi", *İslâmî Araştırmalar*, 2001, c. 14, sy. 1, s. 171-181.
- Aydın, İbrahim Hakkı, "Tehâfüt Geleneği Üzerine Bir Değerlendirme", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2006, sy. 26, s. 57-74.
- Aydın, Mehmet, "Amiri, Hayatı, Eserleri ve Görüşleri", *Diyanet İlmi Dergi* 1977, c. 16, sy. 3, s. 148-154.

- Aydın, Mehmet, "Farabi'nin Ruhun Ölümsüzlüğüne Dair Görüşü ile İlgili Bazı Yanlış Anlamalar", *İslâm İlimleri Enstitüsü Dergisi*, 1982, sy. 5, s. 121-128.
- Aydın, Mehmet, "Farabi'de Pratik Akıl Yürütme", *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2005, sy. 21, s. 149-174.
- Aydın, Mehmet, "Farabi'nin Siyasi Düşüncesinde Sa'adet Kavramı", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1976, c. 21, s. 303-315.
- Aydın, Mehmet, "Gazali'nin Dil Felsefesinin Dayandığı İlkeler ve Kavramsal Uzanımları", *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2009, sy. 30, s. 9-33.
- Aydın, Mehmet, "Gazali'nin Düşüncesinde Dil İncelemesinin Yeri: Dil, Zihin ve Dış Dünya Arasındaki İlişki", *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2010, sy. 32, s. 169-201.
- Aydın, Mehmet, "İbn Meymun'un Düşüncesinde Ölümsüzlük", *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2004, sy. 20, s. 53-74.
- Aydın, Mehmet S., "Ahmet Hamdi Akseki'nin Ahlak Felsefesi", *Ahmet Hamdi Akseki Sempozyumu*, 2004, s. 21-30.
- Aydın, Salih, "Farabi'nin Sisteminde Nübüvvet ve Filozofi", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2011, c. 15, sy. 2, s. 287-300.
- Aydınlı, Yaşar, "Farabi'nin Bilgi Anlayışına Genel Bir Bakış", *Bilimname: Düşünce Platformu*, 2004, c. 2, sy. 4, s. 5-16.
- Aydınlı, Yaşar, "Farabi'nin Tanrı Görüşü Üzerine Bazı Değerlendirmeler", *Felsefe Dünyası*, 1995, sy. 16, s. 84-91.
- Aydınlı, Yaşar, "Fârâbî'nin Nübüvvet Öğretisi", *İslâmî Araştırmalar*, 1988, c. 2, sy. 8, s. 35-49.
- Aydınlı, Yaşar, "Fârâbî'nin Siyaset Felsefesinde 'İlk-Başkan' (er-Reis el-Evvel) Kavramı", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1987, c. II, sy. 2, s. 291-302.
- Aydınlı, Yaşar, "Gazâlî'nin İlim ve Düşünce Dünyası", *İslâmî Araştırmalar*, 2000, c. 13, sy. 3-4, s. 265-282.
- Aydınlı, Yaşar, "Gazali'de Mistik Tecrübe ve Akıl", *Diyanet İlmi Dergi*, 2011, sy. 3, s. 147-154.
- Aydınlı, Yaşar, "İbn Bâcce'nin Eserleri", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1991, c. 3, sy. 3, s. 203-214.
- Aydınlı, Yaşar, "İbn Bâcce'nin 'Fi'l-Müteharrik' İsimli Risalesi", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2002, c. 11, sy. 1, s. 17-28.
- Aydınlı, Yaşar, "'el-İzâh fi'l-Hayr el-Mahz' (Liber de Causis) ve Onun Tesirini Yansıtan Bir Grup Risâle", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1993, c. 5, sy. 5, s. 189-218.
- Aydınlı, Yaşar, "İsmail Hakkı Bursevî'nin Felsefe Tasavvuru", *İslâmî Araştırmalar*, 2003, c. 16, sy. 2, s. 185-194.

- Aydoğdu, Hüseyin, "İbn Rüşd Felsefesinde Varlık-Öz Ayırımı Bağlamında Tümmeller Sorununun Çözümlemesi", *Doğu-Batı İlişkisinin Entelektüel Boyutu İbn Rüşd'ü Yeniden Düşünmek: İbn Rüşd*, 2009, c. I, s. 213-226.
- Ayık, Hasan, "Felsefi Kavramların Oluşmasında Farabî'nin Rolü", *Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2005, c. 4, sy. 7-8, s. 77-94.
- Ayık, Hasan, "Gazali'nin Eleştirileri Felsefeyi Bitirdi mi?", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 2009, c. 9, sy. 2, s. 37-57.
- Aynî, Mehmed Ali, "Türk Mantıkçıları", *Darülfünun İlahiyat Fakültesi Mecmuası*, 1928, c. 3, sy. 10, s. 49-64.
- Bakkal, Ali, "İslam Tıp Tarihinde İbn Rüşd", *Doğu-Batı İlişkisinin Entelektüel Boyutu İbn Rüşd'ü Yeniden Düşünmek: İbn Rüşd*, 2009, c. 2, s. 441-468.
- Bal, Ali Asker, "Raphael'in 'Atina Okulu ve Felsefe' Resminde İbn Rüşd'ün Temsili", *Doğu-Batı İlişkisinin Entelektüel Boyutu İbn Rüşd'ü Yeniden Düşünmek: İbn Rüşd*, 2009, c. 2, s. 109-118.
- Bardakçı, Necmettin, "Felsefe Din İlişkisi Bağlamında İbn Rüşd'ün Müjdecisi İbn Meserre", *Doğu-Batı İlişkisinin Entelektüel Boyutu İbn Rüşd'ü Yeniden Düşünmek: İbn Rüşd*, 2009, c. 2, s. 213-230.
- Başçı, Vahdettin, "Bazı Dini Konuların Yorumlanmasında Batınilerle Gazali Arasındaki İlişkilerin Değerlendirilmesi", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1997, sy. 13, s. 223-230.
- Başçı, Vahdettin, "İsmail Hakkı İzmirli'de Felsefe, İlim ve Mantık Anlayışı", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1993, sy. 11, s. 415-424.
- Başdemir, Hasan Yücel, "Gerekçelendirme, Epistemik Seviyeler ve Kesin Bilgi: Farabî ve Chisholm Karşılaştırması", *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2010, c. 9, sy. 17, s. 39-65.
- Batak, Kemal, "Gazzâlî Versus Mantıksal Pozitivizm -Metafizik Bakımından Bir Karşılaştırma-", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2008, sy. 35, s. 91-112.
- Batak, Kemal, "Tehâfütü'l-Felâsife ile Alâkalı Genel Problemler: Gazzâlî'nin Filozofları Tekfirine Giriş (1)", *İslâmî Araştırmalar*, 2000, c. 13, sy. 3-4, s. 364-399.
- Bayrakdar, Mehmet, "Fârâbî'nin 'Şiir Sanatının Kanunları' Adlı Risâlesi", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1997, c. 36, s. 45-65.
- Bayrakdar, Mehmet, "İbn Sinâ'da Varlık, Varoluşun Sebebi ve Varlığın Delili Olarak Aşk", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1985, c. 37, s. 299-306.
- Bayrakdar, Mehmet, "Gazzâlî", *İslâmî Araştırmalar*, 2000, c. 13, sy. 3-4, s. 235-236.

- Bayraklı, Bayraktar, "Fârâbî'nin Eğitim Felsefesinde 'Adâlet' Kavramı", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1987-1988, sy. 5-6, s. 231-240.
- Bayraklı, Bayraktar, "Fârâbî'nin Siyaset Tanımı ve Devletin Menşei Hakkındaki Görüşleri", *İslâmî Araştırmalar*, 1986, c. 1, sy. 2, s. 28-32.
- Bayraktar, Mehmet, "Çağdaş Bir İbn Rüşdçülük: Alman İdealizmi", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2000, s. 21-27.
- Bayraktar, Mehmet, "İbn Haldun'un Sosyal Atomculuğu", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1983, c. 26, s. 625-628.
- Bayraktar, Mehmet, "İbn Rüşdçülük ve College de France", *Doğu-Batı İlişkinin Entelektüel Boyutu İbn Rüşd'ü Yeniden Düşünmek: İbn Rüşd*, 2009, c. 2, s. 83-88
- Bekiryazıcı, Eyüp, "Burhân'dan Keşf'e Yöneliş ya da Sühreverdî'de Bilginin Kaynağı Problemi", *EKEV Akademi Dergisi - Sosyal Bilimler -*, 2009, c. 13, sy. 38, s. 103-114.
- Bekiryazıcı, Eyüp, "Hermetizm'in Sühreverdî'nin Felsefine Geçiş Yolu Olarak Harran", *I. Uluslararası Katılımlı Bilim Din ve Felsefe Tarihinde Harran Okulu Sempozyumu*, 2006, c. II, s. 167-175.
- Bekiryazıcı, Eyüp, "İbn Rüşd'ün Tehafütü't-Tehafüt'ünde Dini Delili Kullanması", *EKEV Akademi Dergisi - Sosyal Bilimler -*, 2003, c. 7, sy. 14, s. 145-166.
- Bekiryazıcı, Eyüp, "İşrâk Felsefesinin Oluşumunda İbn Sînâ'nın Etkisi (Sühreverdî Örneğinde)", *EKEV Akademi Dergisi - Sosyal Bilimler -*, 2008, c. 12, sy. 36, s. 147-162.
- Bekiryazıcı, Eyüp, "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Osmanlı'da Felsefe Üzerine Bir Değerlendirme", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2003, sy. 19, s. 249-278.
- Bilen, Osman, "Mantık ile Gramer İlişkisi Üzerine İki Görtüş", *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2001, sy. 14, s. 89-100.
- Bingöl, Abdülkuddüs, "Gazzali'de Din-Bilim İlişkisi", *Felsefe Dünyası*, 1995, sy. 18, s. 10-17.
- Bingöl, Abdülkuddüs, "Gazzali ve Mantık Bilimi", *İslâmî Araştırmalar*, 2000, c. 13, sy. 3-4, s. 299-302.
- Bingöl, Abdülkuddüs, "İbn-i Sina'da Mantıki Mahiyet ve Bilinmesi", *Uluslararası İbn Türk, Hârezmî, Fârâbî, Beyrûnî ve İbn Sînâ Sempozyumu Bildirileri*, 1990, s. 139-147.
- Bingöl, Abdülkuddüs, "Osmanlı Dünyasında Mantık Bilimi ve Eğitimi", *Osmanlı Dünyasında Bilim ve Eğitim: Milletlerarası Kongre*, 2001, s. 63-74.

- Bircan, H. Hüseyin, "İslâm Ahlâk Felsefesinde 'En Yüce Gaye' Kavramı Ahlâkî Değerlerin Belirlenimi", *İslâmî Araştırmalar*, 2003, c. 16, sy. 3, s. 422-429.
- Birgül, Mehmet, "İbn Rüşd'ün Felsefe-Din Çözümlemesinin Aristotelyen Kökenleri Üzerine", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2010, c. 19, sy. 1, s. 243-254.
- Birgül, Mehmet, "İbn Rüşd ve Menon Açmazı", *Usûl: İslam Araştırmaları*, 2008, sy. 10, s. 141-154.
- Bolay, Süleyman Hayri, "İbn-i Sînâ'da 'Contingence' Anlayışı", *Uluslararası İbn Türk, Hârezmî, Fârâbî, Beyrûnî ve İbn Sînâ Sempozyumu Bildirileri*, 1990, s. 149-152.
- Bolay, M. Naci, "Mantık Tarihinde Mühim Bir Hadise ve İmam Gazali (Kiyasa Yapılan İtirazlara Dair)", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1986, sy. 6, s. 105-112.
- Bor, İbrahim, "İbn Rüşd'e Göre İlahi Kelâm'ın Anlaşılmasında Felsefi Yönetiminin Rolü", *Doğu-Batı İlişkisinin Entelektüel Boyutu İbn Rüşd'ü Yeniden Düşünmek: İbn Rüşd*, 2009, c. 2, s. 247-256.
- Bozkurt, Ömer, "Gazali ve İbn Rüşd'de İmkân", *Doğu-Batı İlişkisinin Entelektüel Boyutu İbn Rüşd'ü Yeniden Düşünmek: İbn Rüşd*, 2009, c. 1, s. 259-279.
- Bozkurt, Ömer, "Problem ve Tartışmalarıyla Gazali ve İbn Rüşd'e Göre İmkân Meselesi", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2009, c. 13, sy. 1, s. 139-179.
- Canatan, Kadir, "İbn Rüşd'ün Epistemolojik Projesi: 'Dini Bilgi' ve 'Felsefi Bilgi'nin Uzlaştırılması", *Doğu-Batı İlişkisinin Entelektüel Boyutu İbn Rüşd'ü Yeniden Düşünmek: İbn Rüşd*, 2009, c. 1, s. 55-73.
- Ceylan, Yasin, "Felsefe ile Tasavvuf Arasında Bir Düşünür Olarak Gazali", *Felsefe Dünyası*, 1993, sy. 8, s. 48-52.
- Cihan, Ahmet Kamil, "Bilimler Tasnifi ve İbn Sina", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2000, sy. 9, s. 435-451.
- Cihan, Ahmet Kamil, "Ebu'l-Berekat El-Bağdadi'nin Akıl Görüşü", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2010, sy. 28, s. 1-18.
- Cihan, Ahmet Kamil, "Ebu'l-Berekat el-Bağdadi'nin Mantık İlmine Bakışı", *İslâmî İlimler Dergisi*, 2010, c. 5, sy. 2, s. 35-45.
- Cihan, Ahmet Kamil, "Fatih Dönemi İlim Hayatı ve Hocazâde", *Uluslararası Hocazâde Sempozyumu*, 2011, s. 59-86.
- Cihan, Ahmet Kamil, "Farabi'nin Eserlerinde Aile Reisliği", *Bilimname: Düşünce Platformu*, 2007, c. 5, sy. 12, s. 39-49.
- Cihan, Ahmet Kamil, "Farabi'nin Siyâset Felsefesinde Türk Devlet Anlayışının İzleri", *Bilimname: Düşünce Platformu*, 2004, c. 2, sy. 4, s. 17-31.

- Cihan, Ahmet Kamil, "İbn Rüşd'ün Özgürlük Anlayışına Genel Bir Bakış", *Felsefe Dünyası*, 1999, sy. 29, s. 68-71.
- Cihan, Ahmet Kamil, "İbn Sina'nın Bilgi Teorisine Genel Bir Bakış", *Bilim-name: Düşünce Platformu*, 2003, c. 1, sy. 2, s. 103-117.
- Cihan, Ahmet Kamil, "İbn Sina'nın eş-Şifa Adlı Eseri", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1996, sy. 7, s. 175-198.
- Coşkun, Ahmet, "Gazâlî'nin Ahlâk ve İktisat Görüşü", *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1989, sy. 6, s. 219-235.
- Coşkun, İbrahim, "Seyfuddin El-Âmidî'nin Allah Tasavvuru", *Uluslararası Seyfuddin Âmidî Sempozyumu Bildirileri*, 2009, s. 151-168.
- Çağrı, Mustafa, "İbn Teymiyye'nin Bakışıyla Gazzâlî-İbn Rüşd Tartışması", *İslâm Tetkikleri Enstitüsü Dergisi*, 1995, c. 9, s. 77-126.
- Çağrı, Mustafa, "İslâm Ahlâkı ve Temel Değerleri", *İslâm Ahlâkı ve Sevgi*, 2007, s. 49-54.
- Çağrı, Mustafa, "Kindî'nin Def'u'l- Ahzan Adlı Risalesi, Kaynakları ve Tesirleri", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1989-1992, sy. 7-10, s. 221.
- Çaldak, Hüseyin, "Gazâlî'ye Göre Fasit Kıyas", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2007, c. 11, sy. 1, s. 207-234.
- Çaldak, Hüseyin, "İbn Rüşd'ün Mantık Sisteminde Kıyas", *Doğu-Batı İlişkisinin Entelektüel Boyutu İbn Rüşd'ü Yeniden Düşünmek: İbn Rüşd*, 2009, c. 2, s. 419-428.
- Çaldak, Hüseyin, "İslâm Dünyasında Kullanılan Çıkarım Yöntemleri ve Mantıkî Yöntemlerle İlişkisi", *EKEV Akademi Dergisi - Sosyal Bilimler -*, 2008, c. 12, sy. 37, s. 177-194.
- Çaldak, Hüseyin, "Kıyas'ın Mantıkta ve İslâmî İlimlerde Kullanım Biçimi", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2007, c. 11, sy. 1, s. 235-262.
- Çapak, İbrahim, "Aristoteles, Stoacılar ve İbn Rüşd'ün Kıyasa Bakışı", *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2009, sy. 19, s. 47-68.
- Çapak, İbrahim, "Ebi Salt Dani ve İbn Tumlus'un Önerme Anlayışları", *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2006, sy. 13, s. 177-195.
- Çapak, İbrahim, "Ebi Salt Dani'nin Modalite Anlayışı", *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2004, sy. 10, s. 69-92.
- Çapak, İbrahim, "Fahreddin Râzî'nin İslâm Mantık Tarihindeki Önemi ve Bazı Mantık Konuları Hakkındaki Görüşleri", *Dinî Araştırmalar*, 2005, c. 8, sy. 23, s. 111-126.
- Çapak, İbrahim, "Gazali'ye Göre Kıyasın Kur'an'a Uygulanması", *İslâmî İlimler Dergisi*, 2006, c. 1, sy. 2, s. 131-150.

- Çapak, İbrahim, "Gazali'ye Göre Öncüllerin Yapısı", *Felsefe Dünyası*, 2003, c. 2, sy. 38, s. 149-160.
- Çapak, İbrahim, "Sokrates ve Gazali'ye Göre Dil'in Menşei", *Dinî Araştırmalar*, 2004, c. VI, sy. 18, s. 65-74.
- Çapak, İbrahim, "Gazali'ye Göre Beş Sanatta Kullanılan Öncül Çeşitleri", *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2005, c. 3, sy. 6, s. 107-127.
- Çapak, İbrahim, "Harizmi'nin Mefâtihi'l-Ulûm'unda Mantık", *İslâmî İlimler Dergisi*, 2010, c. 5, sy. 2, s. 47-58.
- Çapak, İbrahim, "İbn Hazm'ın Mantık Anlayışı", *Usûl: İslam Araştırmaları*, 2007, sy. 8, s. 23-46.
- Çapak, İbrahim, "İbn Rüşd'e Göre Akli Kıyasın Temellendirilmesi ve Tasdik Yolları", *Doğu-Batı İlişkisinin Entelektüel Boyutu İbn Rüşd'ü Yeniden Düşünmek: İbn Rüşd*, 2009, c. 2, s. 429-440.
- Çapak, İbrahim, "İslâm Dünyasındaki İlk Mantık Çalışmalarına Genel Bakış", *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2004, sy. 9, s. 25-42.
- Çapak, İbrahim, "Kıyasın Hz. Muhammed'in Hadislerine Uygulanması Üzerine Bir Deneme", *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı Sempozyumu*, 2007, s. 469-480.
- Çapak, İbrahim, "Seyfuddin Âmidî'nin Mantık Anlayışı", *Uluslararası Seyfuddin Âmidî Sempozyumu Bildirileri*, 2009, s. 347-364.
- Çelik, Kevser - Mevlüt Albayrak, "Gazali ve Tamamlayıcı Ahlak Felsefesi", *Diyanet İlmi Dergi*, 2011, sy. 3, s. 71-92.
- Çelikkol, Suat, "Farabi'nin Toplum Görüşü", *Bilimname*, 2010, c. V3, sy. 19, s. 99-116.
- Çetin, Rabiya, "İlahi İlim İlahi İrade İlişkisi -Gazâli Örneği-", *Avrupa İslam Üniversitesi İslam Araştırmaları*, 2011, c. 4, sy. 1, s. 254-278.
- Çetinkaya, Bayram Ali, "Bilimler Ansiklopedisi Klasiği Olarak İhvân-ı Safâ Risâleleri", *Dinî Araştırmalar*, 2005, c. V, sy. 22, s. 263-286.
- Çetinkaya, Bayram Ali, "Hacı Bektaş-ı Veli'de İnsan Felsefesi", *Doğumunun 800. Yıldönümünde Hacı Bektaş Veli*, 2009, s. 59-88.
- Çetinkaya, Bayram Ali, "İbn Rüşd'ün Projesi: Felsefe-Din Uzlaşımı", *Doğu-Batı İlişkisinin Entelektüel Boyutu İbn Rüşd'ü Yeniden Düşünmek: İbn Rüşd*, 2009, c. 1, s. 129-150.
- Çetinkaya, Bayram Ali, "İhvân-ı Safâ'nın "Din" Söylemi", *İslâmî Araştırmalar*, 2002, c. 15, sy. 4, s. 523-535.
- Çetinkaya, Ali Çetinkaya, Bayram, "İhvan-ı Safâ Felsefesinde Sayıların Gizemi Üzerine Bir Çözüm Denemesi", *Felsefe Dünyası*, 2003, sy. 37, s. 87-121.

- Çetinkaya, Bayram Ali, "İsmail Hakkı İzmirli Düşüncesinde Gazzâlî", *İslâmî Araştırmalar*, 2000, c. 13, sy. 3-4, s. 483-491.
- Çetinkaya, Bayram Ali, "İslâm Feslefesinin İlk İnşâcıları Urfalı ve Harranlı Mütercimler", *I. Uluslararası Katılımlı Bilim Din ve Felsefe Tarihinde Harran Okulu Sempozyumu*, 2006, c. 2, s. 107-129.
- Çetinkaya, Bayram Ali, "Meşrutiyet Devri Felsefî Hayat: Akımlar, Temsilciler, Telifler ve Tercümeler", *İslâmî Araştırmalar*, 1999, c. 12, sy. 2, s. 160-178.
- Çetinkaya, Bayram Ali, "Modern Türkiye'nin Felsefî Kökenleri", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2002, c. 6, sy. 2, s. 65-91.
- Çetinkaya, Bayram Ali, "Musa Kazım Efendi'nin Dinî, Siyasî ve Felsefî Düşüncesi", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2007, c. 11, sy. 2, s. 75-141.
- Çınar, Aliye, "İbn Rüşd Düşüncesinde Rasyonel Teoloji ve Akl", *Doğu-Batı İlişkisinin Entelektüel Boyutu İbn Rüşd'ü Yeniden Düşünmek: İbn Rüşd*, 2009, c. 1, s. 355-366.
- Çubukçu, İbrahim Ağâh, "Gazzalî ve Siyaset", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1961, c. 9, s. 121-130.
- Çubukçu, İbrahim Ağâh, "İbn Bâcce ve Felsefesi", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1967, c. 15, s. 151-154.
- Çubukçu, İbrahim Ağâh, "İhvân as-Safâ ve Ahlâk Görüşleri", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1964, c. 12, s. 43-49.
- Çubukçu, İbrahim Ağâh, "İslâm Müelliflerine Göre İlimlerin Taksimi ve Bunlar Arasında Gazzalî'nin Yeri", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1958-1959, c. 7, s. 119-130.
- Çubukçu, İbrahim Ağâh, "Türk Filozofu Fârâbî'nin Din Felsefesi", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1966, c. 14, s. 67-82.
- Dağ, Mehmet, "Fârâbî'nin İki Yapıtı", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2003, sy. 14-15, s. 17-87.
- Dağ, Mehmet, "İbn-i Sina'nın Bilgi Kuramı Üzerine Bazı Notlar", *Uluslararası İbn Türk, Hârezmî, Fârâbî, Beyrûnî ve İbn Sînâ Sempozyumu Bildirileri*, 1990, s. 153.
- Dağ, Mehmet, "İslâm Felsefesinde Aristocu Zaman Görüşü", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1973, c. 19, s. 97-116.
- Dağ, Mehmet, "İslâm Felsefesinin Bazı Temel Sorunları Üzerinde Düşünceler", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1991, sy. 5, s. 3-34.
- Dağ, Mehmet, "Kelâm ve İslâm Felsefesinde Haraket Kuramı", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1981, c. 24, s. 221-248.

- Dağ, Mehmet, "Yunan ve İslam Felsefesinde Aristocu Zaman Görüşüne Tepkiler", *İslâm İlimleri Enstitüsü Dergisi*, 1975, sy. 2, s. 71-89.
- Dalkılıç, Bayram, "Ebu Hayyan et-Tevhidi'nin Hayat Felsefesi", *Dinî Araştırmalar*, 2004, c. 7, sy. 19, s. 83-104.
- Dalkılıç, Bayram, "İskenderiye'li Yahudi Filozof: Philo, Eserleri ve Felsefi Yöntemi", *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2003, sy. 15, s. 61-79.
- Demir, Necati "Adab-ı Sedat'taki Tartışma Örneklerinden Bazılarının Modern Mantık'taki Tartışma Mantığı Çizelgesi İçinde Uygulanması", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2008, c. 12, sy. 2, s. 381-406.
- Demir, Necati, "M. Ali Ayni'nin Muallim-i Sani Farabi İsimli Eseri", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1999, sy. 3, s. 439-459.
- Demir, Remzi, "İbn Sina: Hekim, Bilgin ve Filozof", *Felsefe Dünyası*, 1994, sy. 13, s. 78-87.
- Demirci, Mehmet Fatih, "İbn Sînâ'nın 'el- Mûcez fi'l- Mantık' Risâlesi", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2009, sy. 36, s. 151-206.
- Demirci, Mustafa, "Helen Bilim ve Felsefesinin İslam Dünyasına İntikalinde/ Tercümesinde Harranlı Sâbiîlerin Rolü", *I. Uluslararası Katılımlı Bilim Din ve Felsefe Tarihinde Harran Okulu Sempozyumu*, 2006, c. 1, s. 200-214.
- Demirhan, Erdemir Ayşegül, "İbn-i Sînâ'nın Bazı Droğlar Hakkındaki Fikirleri ve Bunların Tıbbi Folklorumuz Bakımından Önemi", *Uluslararası İbn Türk, Hârezmî, Fârâbî, Beyrûnî ve İbn Sînâ Sempozyumu Bildirileri*, 1990, s. 357-364.
- Demirkol, Murat, "İbn Sina'nın Varlık Felsefesi Üzerinde Nasiruddin Tûsî ile Sadreddin Konevî Arasında Geçen Tartışmalar", *e-Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi*, 2010, c. 2, sy. 3, s. 83-102.
- Demirkol, Murat, "Nasîreddin Tûsî'nin İbn Sina Felsefesini Fahreddin Râzî'nin Eleştirilerine Karşı Savunması", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2010, c. 14, sy. 1, s. 247-276.
- Deniz, Gürbüz, "Gazali'yi Anlamanın Usulü", *Diyanet İlmî Dergi*, 2011, sy. 3, s. 7-26.
- Deniz, Gürbüz, "Hakikati Arayanların Sınıflandırılması (İmam Gazzâlî [ö. 505/111] ve İmam Ömer Hayyam [ö. 521/1127] Örneği)", *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, 2003, c. 4, sy. 10, s. 147-158.
- Deniz, Gürbüz, "İslâm Felsefesinin (Dar Anlamda) Kavramsal Çerçevesi", *İslâmî Araştırmalar*, 2006, c.19, sy. 2, s. 281-290.
- Derin, Necmi, "Kutbeddin Râzî ve Metafizik Anlayışı", *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2009, c. 11, sy. 1, s. 131-155.

- Derin, Necmi, "Mantıkta İçeriğin Önemi", *İslâmî İlimler Dergisi*, 2010, c. 5, sy. 2, s. 113-129.
- Dinçer, Kurtuluş, "Farabi'nin Varlık ve Bilgi Felsefesi", *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 1993, c. 10, sy. 1, s. 205-230.
- Doru, M. Nesim, "İbn Sina Felsefesinde Meşrikî ve Mağribî Ayrımı Üzerine Bir Değerlendirme", *İSTEM: İslâm San'at, Tarih, Edebiyat ve Mûsikîsi Dergisi*, 2009, c. 7, sy. 14, s. 173-19.
- Doru, Nesim, "İslam Felsefesinin Kaynaklarından Biri Olarak Harran Akademisi ve Süryani Felsefesi", *I. Uluslararası Katılımlı Bilim Din ve Felsefe Tarihinde Harran Okulu Sempozyumu*, 2006, c. 2, s. 81-91.
- Doru, Nesim, "Yahyâ ibn Adî'ye Göre Mantık-Gramer İlişkisi (Dilin Mantığı ve Mantığın Dili Üzerine Bir Tartışma)", *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2004, c. 6, sy. 1, s. 39-48.
- Dönmez, Süleyman, "Doğu-Batı Etkileşiminde Ayıran Değil Birleştiren Bir Filozof: İbn Rüşd", *Doğu-Batı İlişkisinin Entelektüel Boyutu İbn Rüşd'ü Yeniden Düşünmek: İbn Rüşd*, 2009, c. 2, s. 119-134.
- Dönmez, Süleyman, "İbn Haldun'un Tarih ve Umran Anlayışına Felsefi-Eleştirel Bir Yaklaşım", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2002, c. 2, sy. 1, s. 135-154.
- Dönmez, Süleyman, "İbn Rüşd ve Thomas Aquinas Bağlamında Hıristiyanlığın Rasyonel Yorumunda İslam Felsefesinin Etkisi", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2007, c. 7, sy. 2, s. 21-38.
- Dönmez, Süleyman, "Simplicius ve Onun İslam Felsefesine Etkileri Etrafındaki Tartışmalar", *I. Uluslararası Katılımlı Bilim Din ve Felsefe Tarihinde Harran Okulu Sempozyumu*, 2006, c. 2, s. 137-147.
- Durak, Nejdî, "Türk-İslâm Felsefesinin XII. ve XIX. Yüzyıllarında Epistemolojik Paradigması", *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1997, sy. 4, s. 209-242.
- Durusoy, Ali, "Aristoteles'ten Gazzâlî'ye Klasik Mantıkta Anlam Kuramı", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2005, sy. 28, s. 37-52.
- Durusoy, Ali, "İbn Rüşd'ün Aristoteles İnşasında Farabi ve İbni Sina'nın Katkıları", *Doğu-Batı İlişkisinin Entelektüel Boyutu İbn Rüşd'ü Yeniden Düşünmek: İbn Rüşd*, 2009, c. 1, s. 283-294.
- Durusoy, Ali, "İbn Sînâ'da Vehim Kavramı ve İslam Felsefesinin Diyalektiği", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2005, sy. 28, s. 125-141.
- Durusoy, Ali, "İbn Sînâ'nın 'El-Mu'cezû's-Sağîr Fi'l-Mantık' Adlı Risâlesi", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1995-1997, sy. 13-14-15, s. 143-166.
- Durusoy, Ali, "Mantık ve Mantık Tarihi Üzerine Bir Değerlendirme", *İslâmî İlimler Dergisi*, 2010, c. 5, sy. 2, s. 9-20.

- Durusoy, Ali, "Mantık Tarihinde Bir Dönüm Noktası: Bağdat", *İslam Medeniyetinde Bağdat (Medînetü's-Selâm) Uluslararası Sempozyum*, 2011, c. 2, s. 9-16.
- Durusoy, Ali, "Nahiv-Mantık Tartışmaları Bağlamında Sekkâki'nin Yeri ve Önemi", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2004, sy. 27, s. 25-39.
- Durusoy, Ali, "Olanak, Olasılık ve Olabilirlik (İmkan, İhtimal ve Kuvve)", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2004, sy. 27, s. 121-134.
- Elmalı, Osman, "İbn Haldun ve Machiavelli'nin Realist Siyaset Kuramları", *EKEV Akademi Dergisi - Sosyal Bilimler*, 2003, c. 7, sy. 15, s. 133-142.
- Emiroğlu, İbrahim, "Cedelin İşleyişi ve Değeri", *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2001, sy. 13, s. 9-33.
- Emiroğlu, İbrahim, "Cedel Nedir?", *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1999, sy. 12, s. 17-37.
- Emiroğlu, İbrahim, "İzmirli'nin Mantık Anlayışı", *İzmirli İsmail Hakkı Sempozyumu*, 1996, s. 187-214.
- Emiroğlu, İbrahim, "Mantıkta Yanlışların Ele Alınışı", *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1992, sy. 7, s. 181-189.
- Emiroğlu, İbrahim, "Muğalata Nedir?", *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1994, sy. 8, s. 237-260.
- Erdem, Hüsamettin, "Gazali'de Akıl Bilgisi ve Değeri", *Diyanet İlmî Dergi*, 2011, sy. 3, s. 59-70.
- Erdem, Hüsamettin, "Gazali'de Bilgi Meselesi", *İslâmî Araştırmalar*, 2000, c. 13, sy. 3-4, s. 293-298.
- Erdoğan, İsmail, "İbn Rüşd'ün Fikirlerinde Batalyevsi'nin Etkisi", *Doğu-Batı İlişkisinin Entelektüel Boyutu İbn Rüşd'ü Yeniden Düşünmek: İbn Rüşd*, 2009, c. 1, s. 37-53.
- Erdoğan, İsmail, "İsrâkîlik'in İslâm Felsefesi İçerisindeki Yeri ve Kaynakları", *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2003, sy. 8, s. 159-177.
- Erdoğan, İsmail, "Kindi'ye Göre Varlığın Sebepliliği Meselesi", *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2000, sy. 5, s. 633-638.
- Erkol, Ahmet, "Felsefeden Kelama Yöntem ve İçerik Eleştirisinde İbn Rüşd'ün Kelam Karşıtlığı", *e-Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi*, 2009, c. I, sy. 1, s. 24-44.
- Esin, Emel, "Fârâbî'yi Yetiştiren Kengeres Türk Muhitinin Kültür ve Sanatı", *İslâm Tetkikleri Enstitüsü Dergisi*, 1976, c. 6, sy. 3-4, s. 81-139.
- Esin, Emel, "Farabi'nin Vatanda İki Kültür Merkezi Kengü-Tarban ve Sayram", *Uluslararası İbn Türk, Hârezmî, Fârâbî, Beyrûnî ve İbn Sînâ Sempozyumu Bildirileri*, 1990, s. 35-48.

- Fazlıoğlu, İhsan, "İlk Dönem Osmanlı İlim ve Kültür Hayatında İhvânü's-Safâ ve Abdurrahman Bistâmî", *Dîvân: İlmî Araştırmalar*, 1996/2, s. 229-240.
- Fazlıoğlu, İhsan, "Kelâmî Doğa Felsefesinden Mekanik Doğa Felsefesine Giden Yol: Evrenin Ara-varlıklardan, "Doğa"nın "Ruh"tan Arındırılması", *XI. ve XV. Yüzyıllar İslâm-Türk Medeniyeti ve Avrupa Uluslararası Sempozyumu*, 2006, s. 109-110.
- Fazlıoğlu, İhsan, "Osmanlı Coğrafyasında İlimi Hayatın Teşekkülü ve Davud el-Kayseri", *İbn Arabi Geleneği ve Davud el-Kayseri*, 2011, s. 17-43.
- Fazlıoğlu, İhsan, "Osmanlı Felsefe Biliminin Arkaplanı: Semerkand Matematik-Astronomi Okulu", *Dîvân: İlmî Araştırmalar*, 2003, sy. 14, s. 1-66.
- Filiz, Şahin, "Ebu Hayyan Tevhidi ve Bilgi Felsefesi", *Bilimname:Düşünce Platformu*, 2003, c. 1, sy. 2, s. 119-131.
- Filiz, Şahin, "İhvân-ı Safâ Felsefesinde İnsan Sorunu", *Makâlât*, 1999, sy. 2, s. 21-68.
- Filiz, Şahin, "İhvan-ı Safa (X. yy)'ya Göre İnsanın Biyolojik ve Psikolojik Yapısı", *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2001, sy. 11, s. 101-124.
- Filiz, Şahin, "İslâm Felsefesi'nde Tanrı Anlayışı Karşısında Bireyin Konumu Problemi", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1999, s. 223-241.
- Filiz, Şahin, "Tarih Felsefesi Açısından İslam Felsefesi Tarihi ve 'Müntehab Sivanu'l-Hikme'", *Türk-İslâm Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*, 2006, sy. 2, s. 43-75.
- Gemuhluođlu, Zeynep, "Metaforların Kognitif İçeriklerinin Felsefe ve Şiir Dili Açısından İncelemesi: Farabi, İbn Sina ve Rüşd Örnekleri", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2008, sy. 34, s. 121-144.
- Gencosman, M. Nur,i "İbn-i Sînâ Kimdir?", *Diyanet İlmî Dergi*, 1963, c. 2, sy. 10, s. 15-18.
- Gökalp, Nurten, "İbn Rüşd Psikolojisinde Güç Kavramı", *Doğu-Batı İlişkisinin Entelektüel Boyutu İbn Rüşd'ü Yeniden Düşünmek: İbn Rüşd*, 2009, c. I, s. 207-212.
- Görgün, Tahsin, "İbn Haldûn'un Toplum Metafiziđinin Güncelliđi ve Günümüzde Toplum Araştırmaları Açısından Önemi", *İslâm Araştırmaları Dergisi*, 2006, sy. 16, s. 169-204.
- Görgün, Tahsin, "Tarih ve Toplum Araştırmalarında Bir Yöntem Kaynağı Olarak Klasik Metafizik: Fahreddin er-Râzî Ekolü ve İbn Haldûn", *İslâm Araştırmaları Dergisi*, 2007, sy. 17, s. 49-78.
- Görkaş, İrfan, "İslam Felsefesi Açısından Horasan Erenleri", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 2000, c. 6, sy. 15, s. 191-212.

- Göz, Kemal, "Toplum Bilimleri ve Farabi", *İslâmî Araştırmalar*, 2010, c. 21, sy. 1, s. 69-72.
- Göztepe, Yüksel, "Gazâlî ve Öncesi Bazı Sûflerinin Akla Eleştirel Bakışı", *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, 2007, c. 8, sy. 19, s. 297-326.
- Gürer, Dilâver, "Sûfî İbn Sînâ ve 'Makâmâtü'l-Ârifin'i", *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, 2001, c. 2, sy. 6, s. 119-158.
- Günaltay, Mehmed Şemseddin, "Felsefe-i Kadîme İslâm Âlemine Ne Şekilde ve Hangi Tarikle Girdi", *Darülfünun İlahiyat Fakültesi Mecmuası*, 1926, c. 1, sy. 2, s. 183-220.
- Güzel, Abdurrahim, "Taşköprülüzade'nin Âdâbu'l-Bahs ve'l-Münazara İsimli Risalesi (Tanıtım-Tercüme-Tahkik)", *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1990, sy. 7, s. 203-214.
- Hacinebioğlu, İsmail Latif, "İsmail Gelenbevi'nin Mantık Bilimine Katkıları", *Uluslararası Türk Dünyasının İslamiyete Katkıları Sempozyumu*, 2007, s. 503-512.
- Haklı, Şaban, "Farabi ve İbn Sina'da Modal Mantığın Bazı Temel Kavramlarının Mantıksal ve Ontolojik İçeriği", *Felsefe Dünyası*, 2004, c. 1, sy. 39, s. 111-132.
- Haklı, Şaban, "İbn Sînâ Epistemolojisinde Bir Bilgi Kaynağı Olarak Sezgi", *Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2007/1, c. 6, sy. 11, s. 35-52.
- Haklı, Şaban, "İslâm Felsefesinde Mekân ve Boşluk Tasavvurunun Kozmolojiye Tatbiki", *Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2007, c. 6, sy. 12, s. 41-58.
- Hanoğlu, İsmail, "İbn Sînâ Düşüncesinde İrfânî Kişilik Tasavvuru: Sabit Tabiatın Sabitlenmez Özü ve Yorumun Asliyeti", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 2008, c. 8, sy. 4, s. 161-170.
- Hanoğlu, İsmail "Kitabu'l-Mulahhas fi'l-Mantık ve'l-Hikme Bağlamında Fahreddin er-Razi ve İslam Felsefesi", *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2011, c. 10, sy. 20, s. 171-192.
- Hasırcı, Nazım, "Mantık Biliminin İslam Dünyasına Geçişinde Harran Okulunun Önemi", *I. Uluslararası Katılımlı Bilim Din ve Felsefe Tarihinde Harran Okulu Sempozyumu*, 2006, c. 2, s. 149-156.
- İmamoglu, Halil, "Farabi'de Yüklemler", *İslâmî İlimler Dergisi*, 2010, c. 5, sy. 2, s. 149-163.
- İskenderoğlu, Muammer, "Daçyahı Boethius ve Brabantlı Siger: İlk İbn Rüşdçüler ve 'Aykırı' Görüşleri", *Doğu-Batı İlişkisinin Entelektüel Boyutu İbn Rüşd'ü Yeniden Düşünmek: İbn Rüşd*, 2009, c. 1, s. 425-440.
- İskenderoğlu, Muammer, "Fahreddin Râzi'nin el-Metâlibu'l-Âliye'sinde Peygamberliğin İspatı", *Usûl: İslâm Araştırmaları*, 2006, sy. 6, s. 7-26.

- İskenderoğlu, Muammer, "İslam ve Hıristiyan Düşüncesinde Alemin Ezeliliği Tartışmaları Üzerine", *Marife: Bilimsel Birikim*, 2005, c. 5, sy. 2, s. 43-54.
- İskenderoğlu, Muammer, "Thomas Aquinas'ta İman, Teoloji ve Akıl İlişkisi", *Divân: İlmî Araştırmalar*, 2004, c. 9, sy. 16, s. 209-226.
- İskenderoğlu, Muammer, "Thomas Aquinas'ta Mutluluk", *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2005, sy. 11, s. 97-120.
- İzmirli, İsmail Hakkı, "İslâm'da Felsefe Cereyanları", *Darülfünun İlahiyat Fakültesi Mecmuası*, 1929, c. 3, sy. 12, s. 21-40.
- İzmirli, İsmail Hakkı "İslâm'da Felsefe Cereyanları -II", *Darülfünun İlahiyat Fakültesi Mecmuası*, 1929, c. 3, sy. 13, s. 18-33.
- İzmirli, İsmail Hakkı "İslâm'da Felsefe Cereyanları -III", *Darülfünun İlahiyat Fakültesi Mecmuası*, 1930, c. 4, sy. 14, s. 28-45.
- İzmirli, İsmail Hakkı "İslâm'da Felsefe Cereyanları -IV", *Darülfünun İlahiyat Fakültesi Mecmuası*, 1930, c. 4, sy. 15, s. 22-44.
- İzmirli, İsmail Hakkı, "İslam'da Felsefe Cereyanları -V", *Darülfünun İlahiyat Fakültesi Mecmuası*, 1930, c. 4, sy. 16, s. 20-45.
- İzmirli, İsmail Hakkı "İslam'da Felsefe Cereyanları -VI", *Darülfünun İlahiyat Fakültesi Mecmuası*, 1930, c. 4, sy. 17, s. 10-24.
- İzmirli, İsmail Hakkı, "İslâm'da Felsefe Cereyanları -VII", *Darülfünun İlahiyat Fakültesi Mecmuası*, 1931, c. 5, sy. 18, s. 68-80.
- İzmirli, İsmail Hakkı "İslâm'da Felsefe Cereyanları -VIII", *Darülfünun İlahiyat Fakültesi Mecmuası*, 1931, c. 5, sy. 19, s. 17-32.
- İzmirli, İsmail Hakkı "İslam'da Felsefe Cereyanları -IX: İbni Tufeyl", *Darülfünun İlahiyat Fakültesi Mecmuası*, 1931, c. 5, sy. 20, s. 43-56.
- İzmirli, İsmail Hakkı "İslam'da Felsefe Cereyanları -X: İbni Rüşd", *Darülfünun İlahiyat Fakültesi Mecmuası*, 1931, c. 5, sy. 21, s. 17-35.
- İzmirli, İsmail Hakkı, "İslam'da Felsefe Cereyanları -XI: İbni Rüşd", *Darülfünun İlahiyat Fakültesi Mecmuası*, 1932, c. 5, sy. 22, s. 27-50.
- İzmirli, İsmail Hakkı, "İslam'da Felsefe Cereyanları -XII: İbni Rüşd", *Darülfünun İlahiyat Fakültesi Mecmuası*, 1932, c. 5, sy. 23, s. 20-38.
- İzmirli, İsmail Hakkı, "İslam'da Felsefe Cereyanları -XIV: İbni Haldun", *Darülfünun İlahiyat Fakültesi Mecmuası*, 1932, c. 5, sy. 24, s. 1-17.
- İzmirli, İsmail Hakkı "İslam'da Felsefe Cereyanları XV: Şarkta Felsefe Faaliyeti", *Darülfünun İlahiyat Fakültesi Mecmuası*, 1933, c. 6, sy. 25, s. 56-64.
- İzmirli, İsmail Hakkı, "Şeyhü'l-Etibbâ: Ebû Bekir Muhammed b. Zekeriyya er-Râzî", *Darülfünun İlahiyat Fakültesi Mecmuası*, 1925, c. 1, sy. 1, s. 151-165.

- Kara, İsmail, "Babanzâde Ahmet Naim Bey'in Modern Felsefe Terimlerine Dair Çalışmaları", *İslâm Araştırmaları Dergisi*, 2000, sy. 4, s. 189-279.
- Karabulut, Ali Rıza, "Ebubekir Razi'nin İstanbul Kütüphanelerinde Bulunan El Yazması Eserleri", *Ebubekir Razi Kongresi*, 1990, s. 111-112.
- Karadaş, Cağfer, "Çok Yönlü Bir Alim Portresi: Gazzali", *Dîvân: İlmî Araştırmalar*, 2001, c. 6, sy. 10, s. 215-225.
- Karaman, Hüseyin, "Bir Biyografi Denemesi: Ebû Bekir er-Râzî", *Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2004, c. 3, sy. 6, s. 101-128.
- Karaman, Hüseyin, "Ebû Bekir Er-Râzî'nin Felsefesinin Kaynakları", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 2002, c. 2, sy. 1, s. 33-50.
- Karaman, Hüseyin, "Ebû Bekir Er-Râzî'ye Göre Yaratma", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2005, sy. 23, s. 111-128.
- Karaman, Hüseyin, "Ebû Bekir Er-Râzî'nin Mülhidliği Bir Gerçeklik mi, Yoksa Tarihsel Bir Yanılgı mı?", *EKEV Akademi Dergisi - Sosyal Bilimler-*, 2002, c. 6, sy. 11, s. 107-123.
- Karaman, Hüseyin, "Ebû Bekir er-Razi'nin 'Beş Ezeli İlke' Anlayışının Kaynağı Problemi", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2005, sy. 28, s. 75-91.
- Karaman, Hüseyin, "Harran Okulu Ebû Bekir Er-Razi'nin Felsefî Düşüncesine Kaynaklık Etmiş midir?", *I. Uluslararası Katılımlı Bilim Din ve Felsefe Tarihinde Harran Okulu Sempozyumu*, 2006, c. II, s. 179-185.
- Karlığa, Bekir, "Grek Düşüncesinin İslam Dünyasına Girişi ve Yol Açtığı Yeni Fikri Eğilimler", *I. Uluslararası Kutlu Doğum İlmî Toplantısı, İslam, Gelenek ve Yenileşme*, 1996, s. 45-54.
- Karlığa, Bekir, "İslâm Düşüncesinin Doğuşunu Etkileyen Sosyo-Politik, Kültürel ve Ekonomik Nedenler", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1985, sy. 3, s. 179-204.
- Karlığa, Bekir, "İslâm Düşüncesinin İlâhî ve Beşerî Cephesi", *Diyanet İlmî Dergi*, 1983, c. 19, sy. 4, s. 13-24.
- Karlığa, Bekir, "Miftahü Büddü'l-Arif", *İslâm Tetkikleri Enstitüsü Dergisi*, 1995, sy. 9, s. 303-343.
- Kasar, Veysel, "Harran Okulu Etkisiyle Felsefî Kelâma Geçiş Sürecinde Kindî'nin Rolü", *I. Uluslararası Katılımlı Bilim Din ve Felsefe Tarihinde Harran Okulu Sempozyumu*, c. 2, s. 361-370.
- Kaya, Mahmut, "Ebû Bekir er-Râzî ile Ebû Hâtim er-Râzî Arasında Geçen Tartışma", *İslâm Tetkikleri Enstitüsü Dergisi*, 1995, c. 9, s. 51-76.
- Kaya, Mahmut, "Felsefenin İslam Dünyasındaki Serüveni (I)", *İslâmî Sosyal Bilimler Dergisi*, 1994, c. 2, sy. 3, s. 9-14.

- Kaya, Mahmut, "Felsefenin İslâm Dünyasındaki Serüveni (II)", *İslâmî Sosyal Bilimler Dergisi*, 1995, c. 3, sy. 2, s. 25-42.
- Kaya, Mahmut, "İbn Rüşd Sonrası İslam Felsefesinin Durumu", *Doğu-Batı İlişkisinin Entelektüel Boyutu İbn Rüşd'ü Yeniden Düşünmek: İbn Rüşd*, 2009, c. 1, s. 75-80.
- Kaya, M. Cüneyt, "Peygamberin Yasa Koyuculuğu: İbn Sînâ'nın Amelî Felsefe Tasavvuruna Bir Giriş Denemesi", *Dîvân: Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*, 2009, c. 14, sy. 27, s. 57-91.
- Kaya, M. Cüneyt, "Şukûk alâ Uyûn: Uyûnu'l-mesâil'in Fârâbî'ye Aidiyeti Üzerine", *İslam Araştırmaları Dergisi*, sy. 27 (2012), s. 29-67.
- Kaya, M. Cüneyt, "Tabipler İçin Felsefe: İbn Hindû'nun Felsefe Tasavvuru ve Sözlüğü", *Felsefe Arşivi*, sy. 34 (2011), s. 21-79.
- Kaya, M. Cüneyt, "Tabibin Felsefeye İhtiyacı Var mı? İbn Hindû'ya Göre Tıp-Felsefe İlişkisi", *Kutadgubilig: Felsefe-Bilim Araştırmaları*, sy. 19 (Mart 2011), s. 417-430.
- Kaya, Yunus, "Mantık", Ali Durusoy (yay. haz.), *İslâmî İlimler Dergisi*, 2010, c. 5, sy. 2, s. 173-193.
- Kayacık, Ahmet, "Bağdat'tan Endülüs'e Mantık Geleneği ve İbn Rüşd", *Doğu-Batı İlişkisinin Entelektüel Boyutu İbn Rüşd'ü Yeniden Düşünmek: İbn Rüşd*, 2009, c. 2, s. 409-418.
- Kayacık, Ahmet, "İslam Mantık Geleneğinde Fenari'nin Yeri", *İslâmî İlimler Dergisi*, 2010, c. 5, sy. 2, s. 107-112.
- Kayacık, Ahmet, "Mantık Tarihinden Bir Sayfa: Yahya b. Adi", *İslâmî İlimler Dergisi*, 2010, c. 5, sy. 2, s. 21-33.
- Kayacık, Ahmet, "Savi ve El-Besair Adlı Mantık Eseri Üzerine Bir İnceleme", *Felsefe Dünyası*, 2004, c. 1, sy. 39, s. 42-54.
- Kayapınar, Akif, "İbn Haldûn'un Asabiyet Kavramı: Siyaset Teorisinde Yeni Bir Açılım", *İslâm Araştırmaları Dergisi*, 2006, sy. 15, s. 83-114.
- Keklik, Nihat, "İslam Düşüncesinde Mantık", *İslam Düşüncesi*, 1967, c.1, sy. 4, s. 215-218.
- Keklik, Nihat, "İslam Tefekkürü'nün Doğuşu", *İslam Düşüncesi*, 1967, c. 1, sy. 1, s. 4-9.
- Kenan, Seyfi, "Hekim-Filozof Ebu Bekr er-Razi Bir Mülhid miydi?", *Dîvân: İlmî Araştırmalar*, 2001, c. 6, sy. 10, s. 187-197.
- Kılıç, Cevdet, "Fârâbî'nin Kitabı'l-Vahid ve'l-Vahde İsimli Eserinde bir/lik ve çok/luk Kavramı", *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2008, sy. 13, s. 377-402.
- Kılıç, Cevdet, "Felsefî Düşüncede Bir Kavram (Aristoteles ve Plotinus Felsefelerindeki Bir Kavramının İbn Sînâ Felsefesine Yansımaları)", *Dinî Araştırmalar*, 2006, c. 9, sy. 25, s. 181-216.

- Kılıç, Cevdet, "Gazzâlî'de Tefekkür ve Hikmet Kavramları", *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, 2001, c. 2, sy. 5, s. 117-141.
- Kılıç, Cevdet "İslâm Felsefesi'ne İlgisizliğin ve Yöneltilen Tenkitlerin Sebepleri", *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2003, sy. 8, s. 119-143.
- Kılıç, Cevdet, "Sühreverdî'nin Varlık Düşüncesinde Nurlar Hiyerarşisi ve Meşşâî Felsefe ile Karşılaştırılması", *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2008, sy. 13, s. 55-72.
- Kılıç, Muhammet Fatih, "İbn Sînâ'nın Kelamcılarının Hudûs Görüşüne Yöneltilmiş Eleştiriler", *Dîvân: Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*, 2010, c. 15, sy. 28, s. 115-134.
- Kılıç, Muhammet Fatih, "İbn Sînâ'da Varlığın İlkesi", *e-Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi*, 2009, c.1, sy. 2, s. 80-96.
- Koç, Turan, "Gazzalî'ye Göre Allah'ın Bilgisi", *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1992, sy. 8, s. 123-140.
- Koçar, Musa, "İbn Kemal'in Risâle fî Beyânî'n-Nefs ve'r-Ruh ve'l-Beden Adlı Eseri", *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2003, sy. 10, s. 1-23.
- Korkut, Şenol, "İbn Haldun'un Medeni Siyaset İlmîni Eleştirisi", *Geçmişten Geleceğe İbn Haldun -Vefatının 600. Yılında İbn Haldun'u Yeniden Okumak-*, 2006, s. 303-320.
- Korkut, Şenol, "Latin İbn Rüşdçülüğü, Reddiyeler ve Yasaklamalar", *Avrupa İslam Üniversitesi İslam Araştırmaları*, 2011, c. 4, sy. 1, s. 83-114.
- Kolukıncık, Kubilay, "İbn Sînâ'nın Mûsikînin Temel Konularına Yaklaşımı ve Onun Mûsikî Anlayışında Fârâbî'nin Etkisi", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2009, c. 13, sy. 2, s. 371-383.
- Korlaelçi, Murtaza, "İbn Rüşd'e Göre Din-Felsefe İlişkisi", *Felsefe Dünyası*, 1994, sy. 11, s. 11-20.
- Korlaelçi, Mustafa, "Molla Hüsrev'in İlmî Çevresi ve Şahsiyeti", *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1988, sy. 5, s. 87-104.
- Kömürcü, Kamil, "İbn-i Sina'ya Göre Mantık Yanlışları ve Sebepleri", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2010, c. 14, sy. 2, s. 175-195.
- Kömürcü, Kamil, "Esirüddin el-Ebherî'nin Kitabı Beyanî'l-Esrar İsimli Eserinin Mantık Bölümü Üzerine Bir İnceleme", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2011, c. 15, sy. 1, s. 215-264.
- Köz, İsmail, "Aristoteles Mantığı İle Felsefe-Bilim İlişkisi", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2002, sy. 2, s. 355-374.
- Köz, İsmail, "İslam Mantık Külliyyatının Teşekkülü", *Felsefe Dünyası*, 1999/2, sy. 30, s. 91-112.

- Köz, İsmail, "Modal Mantıkta 'Strict Implication-Material Implication' (Sıkı Gerektirme-Maddî Gerektirme) Teorisi", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2003, sy. 1, s. 161-171.
- Köz, İsmail, "Modern Türk Düşüncesinde Mantık Çalışmaları", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2002, sy. 1, s. 135-169.
- Köz, İsmail, "Sezgi'nin Bilgideki Yeri ve Önemi", *Kelâm Araştırmaları Dergisi*, 2005, c. 3, sy. 1, s. 23-40.
- Kutluer, İlhan, "Bir Reddiyenin Anatomisi: İbn Hazm'a Nisbet Edilen er-Redd'ale'l-Kindî el- Feylesûf Adlı Risalenin Tahlili", *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2001, sy. 3, s. 23-40.
- Kutluer, İlhan, "Fizik Varlığın Ötesinde: Gayb Kavramı Felsefi Açından Nasıl Ele Alınabilir?", *Kur'an ve Tefsir Araştırmaları: (İslam Düşüncesinde Gayb Problemi-II)*, 2004, c. 6, s. 215-244.
- Kutluer, İlhan, "Gazzâlî'nin Felsefi Serüveni", *İslâmî Araştırmalar*, 2000, sy. 3-4, s. 255-264.
- Kutluer, İlhan, "Kâtip Çelebi ve Bilimler: Keşfü'z-Zunûn'un Mukaddimesinde 'el-İlm' Kavramı", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2000, sy. 18, s. 79-99.
- Kutluer, İlhan, "Kur'an'ı Anlama Yolunda Felsefi Tecrübenin Rolü ve Değeri", *Kur'an ve Tefsir Araştırmaları*, 2000, s. 161-168.
- Kutluer, İlhan, "Yitirilmiş Hikmeti Ararken: İslam Felsefesinin Günümüzdeki Anlamı", *Dîvân: İlmî Araştırmalar*, 2001, c. 6, sy. 10, s. 89-98.
- Küçükali, Adnan, "İbn Sina'nın Selbî Yorumlama Metodu", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2009, sy. 1, s. 57-68.
- Küyel, Mubahat Türker, "Değer ve Fârâbî", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1975, c. 20, s. 71-84.
- Macit, Muhittin, "Ahlak-ı Nasrî'de Ahlak-Psikoloji İlişkisi ve Ahlakın Mevzu-su", *Islamic University of Europa Journal of Islamic Research - İslam Araştırmaları*, 2011, c. 4, sy. 2, s. 68-73.
- Macit, Muhittin, "Aristoteles ve İbn Sînâ'da Nefs-Beden İlişkisi Problemi ve Modern Zihin Felsefesindeki Bazı Yansımalar", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2004, sy. 26, s. 59-83.
- Macit, Muhittin, "Medeniyetlerin Kimlik ve Kendilik Oluşturma Süreçlerinde Çeviri Faaliyetlerinin Psiko-Sosyal Rolü", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2003, sy. 25, s. 79-10.
- Macit, Muhittin, "Fârâbî'ye Nispet Edilen İki Risâle", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2004, sy. 26, s. 5-21.
- Macit, Muhittin, "İmkan Metafizigi Üzerine -Gazzâlî'nin Felsefi Determinizmi Eleştirisi-", *Dîvân: İlmî Araştırmalar*, 1997, c. 2, sy. 3, s. 93-141.

- Macit, Muhittin, "Medeniyetlerin Kimlik ve Kendilik Oluşturma Süreçlerinde Çeviri Faaliyetlerinin Psiko-Sosyal Rolü", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2003, sy. 25, s. 79-10.
- Maraş, İbrahim, "Farabi'de Hudûs Kavramı", *Dinî Araştırmalar*, 2008, c. 11, sy. 31, s. 125-136.
- Maraş, İbrahim, "İbn Sina Felsefesinde Bir (Vahid) ve Birlik (Vahde) Anlayışı", *Dinî Araştırmalar*, 2008, c. 10, sy. 30, s. 41-54.
- Nur Erkazan, Hatice, "İbn Rüşdcülük: Batı'daki Tarihsel ve Felsefi Gelişimi Üzerine", *İslâmî Araştırmalar*, 2010, c. 21, sy. 2, s. 73-82.
- Ocak, Hasan, "Farabi Felsefesinde Bazı İlahi Sıfatların Hürriyet Problemi Açısından Analizi", *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2011, c. 10, sy. 19, s. 115-145.
- Okumuş, Ejder, "İbn Haldûn'un Osmanlı Düşüncesine Etkisi", *İslâm Araştırmaları Dergisi*, 2006, sy. 15, s. 141-185.
- Okumuş, Mesut, "Gazzâlî'nin Kur'an Yorumlarına İbn Sînâ'nın Etkileri", *İslâmî Araştırmalar*, 2000, sy. 3-4, s. 341-353.
- Okumuş, Mesut, "Gazzâlî'nin Te'vil Yönteminin İbn Rüşd Üzerindeki Etkileri", *İslâmî İlimler Dergisi*, 2010, c. 5, sy. 1, s. 107-132.
- Okumuş, Mesut, "İbn Rüşd'ün Tevil Anlayışı ve Aktüel Değeri Üzerine", *İslâmî İlimler Dergisi*, 2009, c. 4, sy. 1-2, s. 215-240.
- Olguner, Fahrettin, "İslâm Felsefesi Kime Âiddir?", *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1990, sy. 3, s. 187-190.
- Oktay, Ayşe Sıdika, "İslâm Ahlâk Klasikleri Bağlamında Klasik Nedir? Osmanlı Klasikleri Var mıdır?", *İslam ve Klasik*, 2008, s. 309-318.
- Oktay, Ayşe Sıdika, "Kınalızâde Ali Efendi'de Hikmet Kavramı", *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2003, sy. 10, s. 25-36.
- Oktay, Ayşe Sıdika, "Kınalızâde Ali Efendi'nin Nefs Konusundaki Görüşleri", *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2001, sy. 8, s. 93-120.
- Ortuğ, Gürsel, "İbn-i Sînâ'nın 'Menâfi'u'l-Azâ' İsimli Risalesi Üzerinde Bir Çalışma", *Uluslararası İbn Türk, Hârezmî, Fârâbî, Beyrûnî ve İbn Sînâ Sempozyumu Bildirileri*, 1990, s. 377-382.
- Öçal, Şamil, "Ebu Hayyan Tevhîdî'nin İbn-i Miskeveyh'e Yönelttiği Felsefi Sorular", *Dinî Araştırmalar*, 1999, c. 2, sy. 4, s. 123-141.
- Öge, Ali, "İbn Kemal'in Bilgi Anlayışı", *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2010, sy. 30, s. 197-221.
- Öktem, Ülker, "Mustafa Şekip Tunç'un 'İslam; Felsefe ve Bilimler' Adlı Makalesi Üzerine Bir İnceleme", *Felsefe Dünyası*, 1997, sy. 25, s. 23-39.
- Öner, Necati, "Cevdet Paşa'nın Mantık Anlayışı", *Ahmet Cevdet Paşa*, 1997, s. 111-115.

- Öner, Necati, "Klasik Mantıkta Modalite I: Modal Önermeler", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1967, c. 15, s. 69-85.
- Öner, Necati, "Mantığın Ana İlkeleri ve Bu İlkelerin Varlıkla Olan İlişkileri", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1969, c. 17, s. 285-303.
- Öner, Necati, "Mantık Felsefesi Nedir?" *Diyanet İlmî Dergi*, 1971, c. 10, sy. 106-107, s. 100-103.
- Öner, Necati, "19. Asra Kadar İslam Dünyasındaki Bilim Faaliyetine Kısa Bir Bakış", *Diyanet İlmî Dergi*, 1970, c. 9, sy. 96-97, s. 154-157.
- Öner, Necati, "Tanzimattan Sonra Türkiye'de İlim ve Mantık Anlayışı", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1956, c. 5, sy. 1-4, s. 100-135.
- Öner, Necati, "Tanzimattan Sonra Türkiye'de İlim ve Mantık Anlayışı" (devam), *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1958-1959, c. 7, s. 131-177.
- Öner, Necati, "Türkiye'de Yeni Mantık Cereyanlarının İlk Habercisi: Ali Sedad", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1957, c. 6, sy. 1-4, s. 60-69.
- Özcan, Hanifi, "Ebu Hayyan et-Tevhidi Bir Ateist midir?", *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1989, sy. 6, s. 485-504.
- Özdemir, İbrahim, "İslam Felsefesi'nin Günümüzdeki Sorunları", *Günümüz Din Bilimleri Araştırmaları ve Problemleri Sempozyumu*, 1989, s. 465-475.
- Özdemir, Şuayip, "Farabi'nin Eğitim Görüşlerine Harranlı Düşünürlerin Etkisi", *I. Uluslararası Katılımlı Bilim Din ve Felsefe Tarihinde Harran Okulu Sempozyumu*, 2006, c. 1, s. 241-248.
- Özden, H. Ömer, "İslam Düşüncesinin Bilim ve Felsefenin Gelişimindeki Rolü", *Felsefe Dünyası*, 1997, sy. 24, s. 53-62.
- Özden, H. Ömer, "İbn-i Sina ve Descartes'in Varlık Anlayışları Bakımından Karşılaştırılmaları", *Felsefe Dünyası*, 1995, sy. 16, s. 75-83.
- Özden, H. Ömer, "İbn-i Sina ve Leibniz'de Kötülük Problemi", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1997, sy. 13, s. 269-286.
- Özel, Aytekin, "Kıyas Sözcüğünün Semantik Analizi", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 2008, sy. 4, s. 171-181.
- Özel, Aytekin, "Mantığı Geleneksel Kelama Uygulamak: Şehristân'ın Kitâbü'l- Musâraati'l Felâsife Adlı Eseri Üzerine Bir Çalışma", *Hitit Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2009, c. 8, sy. 15, s. 103-117.
- Özel, Aytekin, "Organon ve Mantık", *Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2008, c. 7, sy. 14, s. 147-159.
- Özgenç, Semahat, "İbn Rüşd ve Musa b. Meymun'un Vahiy Anlayışlarının Mukayesesi", *Doğu-Batı İlişkisinin Entelektüel Boyutu İbn Rüşd'ü Yeniden Düşünmek: İbn Rüşd*, 2009, c. 1, s. 455-468.

- Özkılıç, İbrahim, "İbn Sînâ'nın 'el-Urcûze fî'l-Mantık' Risalesi (Sunum ve Metin)", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2007, sy. 32, s. 127-156.
- Özköse, Kadir, "İbn Rüşd ile İbnü'l-Arabi Arasındaki Sessiz Diyalog -Hakikat Arayışında Felsefi Bilgi ile Tasavvufi Bilginin Karşılaşması-", *Doğu-Batı İlişkisinin Entelektüel Boyutu İbn Rüşd'ü Yeniden Düşünmek: İbn Rüşd*, 2009, c. 2, s. 179-194.
- Özpilavcı, Ferruh, "Akıl Risaleleri Geleneği ve Bu Gelenek İçinde Ebü'l-Berekât el-Bağdâdî'nin Akıl Risalesi", *İslâmî İlimler Dergisi*, 2010, c. 5, sy. 2, s. 75-106.
- Özpilavcı, Ferruh, "Ebü'l-Ferec İbnü't-Tayyib'in Eisagoge Şerhi", *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2009, sy. 19, s. 105-149.
- Özpilavcı, Ferruh, "Nedensellik Bağlamında Ebü'l-Berekât El-Bağdâdî'nin Meşşâf Gelenek İçindeki Yeri", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 2010, c. 10, sy. 1, s. 53-78.
- Öztürk, Mustafa, "İhvân-ı Safâ'nın Felsefi Düşünce Sisteminde Kur'an ve Yorum", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2003, sy. 14-15, s. 283-309.
- Peker, Hidayet, "Fârâbî ve İbn Sînâ'da Vahyin Kavramsal Muhtevası", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2008, c. 17, sy. 1, s. 157-176.
- Peker, Hidayet, "İbn Sînâ'nın Bilimler Sınıflaması", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2000, c. 9, sy. 9, s. 447-452.
- Peker, Hidayet, "İbn Sînâ'nın Kavram Anlayışı", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2001, c. 10, sy. 1, s. 165-176.
- Sarıkavak, Kazım, "İbn Rüşd'ün Telhisü Kitabı'n-Nefs Adlı Eseri Çerçevesinde Nefs Kavramı", *Doğu-Batı İlişkisinin Entelektüel Boyutu İbn Rüşd'ü Yeniden Düşünmek: İbn Rüşd*, 2009, c. 1, s. 199-205.
- Sarıkavak, Kazım, "İhvan- ı Safa, İbn Sina ve Gazali'de Zaman Anlayışı", *Felsefe Dünyası*, 1997, sy. 25, s. 52-71.
- Sarıkavak, Kazım, "Sabit B. Kurra'nın İslam Bilim ve Felsefesinin Oluşumundaki Yeri ve Önemi", *I. Uluslararası Katılımlı Bilim Din ve Felsefe Tarihinde Harran Okulu Sempozyumu*, 2006, c. 1, s. 379-384.
- Sarıoğlu, Hüseyin, "İbn Rüşd'ün Bakışıyla Gazzâlî ve Felsefe", *İlmî Araştırmalar*, 1996, sy. 3, s. 87-100.
- Sarıoğlu, Hüseyin, "İbn Rüşd'ün Düşünce Sisteminde Hakikat-Felsefe-Din İlişkileri", *Dîvân: İlmî Araştırmalar*, 2001, c. 6, sy. 10, s. 173-186.
- Sarıoğlu, Hüseyin, "İbn Rüşd'ün Zihniyet Dünyası", *Doğu-Batı İlişkisinin Entelektüel Boyutu İbn Rüşd'ü Yeniden Düşünmek: İbn Rüşd*, 2009, c. 1, s. 25-35.

- Sarıoğlu, Hüseyin, "Klasikleşmiş İki Ders Kitabı: Ebherî'nin *İsâğûcî* ve *Hidâ-yetü'l-Hikme'si*", *İslam ve Klasik*, 2008, s. 417-424.
- Saruhan, Müfit Selim, "İbn Kemmüne ve Nefs Hakkındaki Görüşleri", *Tasav-vuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, 2005, c. 6, sy. 15, s. 289-300.
- Saruhan, Müfit Selim, "İslam Ahlâkında İsrâf ve Cimriliğin Tedavisi", *İslâmî Araştırmalar*, 2003, c. 16, sy. 4, s. 640-647.
- Saruhan, Müfit Selim, "İslam Felsefesinde Delil ve Önemi", *İslâmî Araş-tırmalar*, 2004, c. 17 sy. 4, s. 369-378.
- Saruhan, Müfit Selim, "İslam Felsefesi ve Problemleri Üzerine Bir Değer-lendirme", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 2009, c. 9, sy. 3, s. 71-86.
- Saruhan, Müfit Selim, "İslâm Filozof ve Düşünürlerinde Ölüm Korkusu ve Tedavisi", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2006, sy. 1, s. 87-105.
- Saruhan, Müfit Selim, "VIII.-XII. Yüzyıllar Kapsamında İslam Felsefesi Tarihinde Filozofların Hükümdarla Olan İlişkileri", *İslâmî Araştırmalar*, 1999, c. 12, sy. 2, s. 202-210.
- Saruhan, Müfit Selim, "Zahiriliğin Öncüsü İbn Hazm'da Felsefî Meseleler", *Dinî Araştırmalar*, 2006, c. 9, sy. 25, s. 159-180.
- Sinanoğlu, Abdülhamit, "İbn Sina'nın Felak Sûresini Tefsiri Bağlamında İlk Yaratılış Düşüncesine Teolojik Bir Yaklaşım", *Kelâm Araştırmaları Dergisi*, 2009, c. 7, sy. 2, s. 53-72.
- Sözen, Kemal, "Aynî'nin Muallim-i Sâni Fârâbî Adlı Eserinin Sadeleştirilmesi Üzerine Bazı Tenkit ve Değerlendirmeler", *Süleyman Demirel Üniver-sitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2006, sy 17, s. 127-140.
- Sözen, Kemal, "Farabî Ontolojisinde Tanrı'nın Niteliklerine İlişkin Yaklaşım-ların Türk-İslam Düşüncesindeki Etkileri", *Uluslararası Türk Dünyası-nın İslamiyete Katkıları Sempozyumu*, 2007, s. 467-476.
- Sözen, Kemal "Fârâbî'de Akıl ve Aklın Önemi", *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1998, sy. 5, s. 65-80.
- Sözen, Kemal, "Farabî'de Varlık-Akl İlişkisi", *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1999, sy. 6, s. 101-110.
- Sözen, Kemal, "Gazzalî'nin Sudûr Teorisini Eleştirisi", *İslâmî Araştırmalar*, 2000, c. 13, sy. 3-4, s. 400-409.
- Sözen, Kemal, "İbn Rüşd'e Göre Hz. Peygamberin Nübüvvetinin İspatı", 4. *Kutlu Doğum Sempozyumu*, 2002, s. 69.
- Sözen, Kemal, "İbn Rüşd'ün Tanrı'nın Niteliklerine Dair Görüşleri", *Doğu-Batı İlişkisinin Entelektüel Boyutu İbn Rüşd'ü Yeniden Düşünmek: İbn Rüşd*, 2009, c. 1, s. 295-310.

- Sözen, Kemal, "Kâtip Çelebi'nin Devlet Görüşü ve Osmanlı Türk Düşünce-
sindeki Etkileri", *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Dergisi*, 2009, sy. 22, s. 26-40.
- Sunar, Cavit, "İslâm Meşşâi, Felsefesinde İlk Adım (el-Kindî)", *Ankara Üniver-
sitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1969, c. 17, s. 29-49.
- Şahin, Eyüp, "İslam Felsefesi Geleneğinde Özgürlük Düşüncesi Üzerine",
Kelâm Araştırmaları Dergisi, 2009, c. 7, sy. 1, s. 121-130.
- Şahin, Eyüp, "Platon ve Farabî'de Aristokrasi", *Ankara Üniversitesi İlahiyat
Fakültesi Dergisi*, 2010, sy. 1, s. 111-130.
- Şahin, Eyüp, "Sartre ve İbn Sina Arasında Ontolojik Bir Karşılaştırmanın
İmkânı Üzerine", *Kelâm Araştırmaları Dergisi*, 2010, sy. 1, s. 261-298.
- Şahin, Hasan, "Davud el-Kayserî'ye Göre Allah'ın Kelamı", *İbn Arabî Geleneği
ve Davud el-Kayserî*, 2011, s. 229-241.
- Şahin, Hasan, "Gazâlî'nin İlim, Akıl ve Felsefeye Bakış Tarzı Üzerine Düşün-
celer", *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1985, sy. 2, s. 249-
264.
- Şahin, Naim, "Gazali'de Etik-Estetik İlişkisi", *Diyanet İlmi Dergi*, 2011, sy. 3, s.
93-114.
- Şimşek, Oya; Yaşar Aydın, "İbn Rüşd'ün İbn Sînâ'yı Eleştirisi", *Uludağ Üni-
versitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2008, c. 17, sy. 1, s. 283-296.
- Şulul, Cevher, "Felsefenin İslam Dünyasına Geçişinde Harran Mektebinin Yeri
ve Önemi", *I. Uluslararası Katılımlı Bilim Din ve Felsefe Tarihinde Har-
ran Okulu Sempozyumu*, 2006, c. 2, s. 131-135.
- Şulul, Cevher, "İbn Rüşd'e Göre İdeal Devlet'in Başkanında Bulunması Gere-
ken Nitelikler", *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2009, c.
14, sy. 21, s. 111-124.
- Şulul, Cevher, "İbn Rüşd'ün Siyaset Felsefesi", *Harran Üniversitesi İlahiyat
Fakültesi Dergisi*, 2008, c. 13, sy. 20, s. 57-69.
- Şulul, Cevher, "İslam Felsefesinde İlimlerin Sınıflandırılması Geleneği", *Har-
ran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2000, sy. 6, s. 83-93.
- Taş, İsmail, "Ebu Süleyman es-Sicistani ve İbn Rüşd'ün Düşüncesinde Felsefe-
Din Münasebeti", *Doğu-Batı İlişkisinin Entelektüel Boyutu İbn Rüşd'ü
Yeniden Düşünmek: İbn Rüşd*, 2009, c. 1, s. 163-190.
- Taş, İsmail "Sovyetler Döneminde Bir İslâm Felsefecisi Olarak M. M. Hay-
rullaev ve Fesefî Görüşleri", *Dinî Araştırmalar*, 2002, c. 5, sy. 14, s. 149-
168.
- Taşgetiren, Ömer, "Farabî'de Din-Felsefe İlişkisi", *İslam ve Klasik*, 2008, s.
199-206.

- Tatlı, Bekir, "Muhyiddin İbn Arabî'nin Fusûsu'l-Hikem'de İşaret Ettiği Hâlid b. Sinân'ın Peygamberliği Hakkındaki Rivayetin Değerlendirmesi", *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, 2007, c. 9, sy. 21, s. 353-362.
- Tekin, Mustafa, "Gazali'de Aklın Nass Bağlamında Eleştirisi", *Diyanet İlmî Dergi*, 2011, sy. 3, s. 155-168.
- Tekin, Mustafa, "Rasyonellik Bağlamında İbn Rüşd Okumalarının Batı ve İslam Dünyası İlişkilerindeki İşlevselliği", *Doğu-Batı İlişkisinin Entelektüel Boyutu İbn Rüşd'ü Yeniden Düşünmek: İbn Rüşd*, 2009, c. 2, s. 135-148.
- Terkan, Fehrullah, "El-Fârâbî'ye Atfedilen Yeni-Eflatuncu Bir Eser: Risâle fi'l-İlmî'l-İlâhî", *Dîvân: İlmî Araştırmalar*, 2006, c. 11I, sy. 20, s. 185-226.
- Terkan, Fehrullah, "İslamda Felsefe Geleneğinin İsimlendirilmesi ve Kökeni Üzerine", *İslâmî Araştırmalar*, 2006, c. 19, sy. 2, s. 297-304.
- Tokat, Latif, "Farabi Felsefesinde Mutluluğun Araştırılması", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 2006, c. 6, sy. 3, s. 133-157.
- Toktaş, Fatih, "Fârâbî ve Risâle fi's-Siyâse", *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2009, sy. 29, s. 175-216.
- Toktaş, Fatih, "Fârâbî'nin Kitâbu'l-Mille Adlı Eserinin Tahlil ve Çevirisi", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 2001, c. 1, sy. 1.
- Toktaş, Fatih, "İbn Rüşd'ün Eflâtun'un Devleti'ni Okuyuş Tarzı", *Medeniyet ve Klasik*, 2007, s. 225-238.
- Toksöz, Hatice, "İbn Rüşd Felsefesinde İlliyet Problemi", *Doğu-Batı İlişkisinin Entelektüel Boyutu İbn Rüşd'ü Yeniden Düşünmek: İbn Rüşd*, 2009, c. 1, s. 227-242.
- Tortuk, Bilgehan Bengü, "Farabi'nin Nübüvvet Anlayışı", *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2009, sy. 23, s. 75-102.
- Tortuk, Bilgehan Bengü, "İbn Sina Düşüncesinde Zorunlu Varlık'ın 'Bir' Niteliği", *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2009, sy. 22, s. 83-104.
- Turabi, Ahmet Hakkı, "Bağdat'ta Bir Musiki Nazariyatçısı: Yakub b. İshak el-Kindî", *İslam Medeniyetinde Bağdat (Medînetü's-Selâm) Uluslararası Sempozyum*, 2011, c. II, s. 633-648.
- Turabi, Ahmet Hakkı, "Ebu Ya'kûb b. İshâk el-Kindî'nin Müzik Risâlelerinde Tespit Edilen Terimler", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2003, sy. 25, s. 65-78.
- Tüfenkci, Semra, "İhvan-ı Safa Düşüncesinde Siyaset", *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2008, sy. 18, s. 151-178.
- Türkben, Yaşar, "Gazâlî'nin Sebeplilik Düşüncesi Üzerine Yapılan Tartışmalar", *e-Makâlât Mezhep Araştırmaları*, 2009, c. 2, sy. 2, s. 41-53.

- Türer, Celal, "Kınalızade'de Mutluluk", *Felsefe Dünyası*, 1999, sy. 30, s. 80-90.
- Türker-Küyel, Mübahat, "Kutadgu Bilig ve Farâbî", *Uluslararası İbn Türk, Hârezmî, Fârâbî, Beyrûnî ve İbn Sînâ Sempozyumu Bildirileri*, 1990, s. 219-230.
- Türker, Mübahat, "Musa b. Maymun'un Makala Fi Sina'at al-Mantık'ı", *İslâm Tetkikleri Enstitüsü Dergisi*, 1959-1960, c. 3, sy. 1-2, s. 49-110.
- Türker, Ömer, "Ebû Zeyd Ed-Debûsî'de Varlık ve Bilgi İlişkisi Bakımından Ruh Meselesi", *İslâm Araştırmaları Dergisi*, 2008, sy. 20, s. 39-58.
- Türker, Ömer, "İlâhî Fiillerin Nedenliliği Sorunu: Gazzâlî'nin Meseleye Yaklaşımı ve Katkısı", *İslâm Araştırmaları Dergisi*, 2007, sy. 17, s. 1-24.
- Türker, Ömer, "Kelam İlminin Metafizikleşme Süreci", *Divân: Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*, 2007, c. 12, sy. 23, s. 75-92.
- Türker, Ömer, "Mukaddime'de Akli İlimler Algısı: İbn Haldûn'un 'Bireysel Yetenekler' Teorisi", *İslâm Araştırmaları Dergisi*, 2006, sy. 15, s. 33-50.
- Türker, Ömer, "Tehâfüt Tartışmaları Bir Gelenek Sayılabilir mi?", *Uluslararası Hocaâde Sempozyumu*, 2011, s. 203-210.
- Türkeri, Mehmet, "Aristotelesçi Etikle İlgili Bazı Yanlış Anlamalar", *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2009, sy. 30, s. 83-101.
- Türkeri, Mehmet, "Aristoteles, Fârâbî ve İbni Miskeveyh'in Ahlak Kuramlarında 'Dostluk'un Önemi", *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2004, sy. 19, s. 79-101.
- Türkeri, Mehmet, "Bazı Ahlâk Teorileri Açısından Fahrettin Râzî'nin Ahlâk Anlayışı", *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2003, sy. 17, s. 63-89.
- Türkeri, Mehmet, "Bazı İslam Ahlak Kuramlarındaki Ortak Noktalar", *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2004, sy. 19, s. 3-19.
- Uğrasız, Bülent, "İbn Rüşd'ün Aydınlanma Dönemine Etkisi", *Doğu-Batı İlişkisinin Entelektüel Boyutu İbn Rüşd'ü Yeniden Düşünmek: İbn Rüşd*, 2009, c. 1, s. 419-424.
- Uluç, Tahir, "Akleden ve Akledilenin Birliği Nazariyesinin İbn Sînâ Ekseninde Değerlendirilmesi", *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2009, sy. 27, s. 65-95.
- Uluç, Tahir, "Tevhid-Teslis Polemiğinin İslam Felsefesindeki Yansıması: Yahyâ Bin 'Adi ve Makâle fi't-Tevhîd Adlı Risalesi", *Hitit Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2006, c. 5, sy. 9, s. 81-124.
- Uludağ, Süleyman, "İbn Teymiyye'de Mantık Meselesi", *İslâmî Araştırmalar*, 1987, c. 1, sy. 4, s. 40-51.
- Umut, Hatice, "İnsan Doğası Temelinde Fârâbî'nin Toplum ya da Devlet Görüşü", *Divân: Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*, 2009, c. 14, sy. 27, s. 119-144.

- Urhan, Veli, "Gazali, İbn Rüşd ve İkbâl'de 'Yaratma' Kavramı", *Doğu-Batı İlişkisinin Entelektüel Boyutu İbn Rüşd'ü Yeniden Düşünmek: İbn Rüşd*, 2009, c. 1, s. 311-318.
- Uyanık, Mevlüt, "İslam Felsefesinin Teşekkül Dönemi 'Varlık' Anlayışında Birinci ve İkinci Cevher Kavramı", *Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2002, c. 1, sy. 1, s. 132-159.
- Uysal, Enver, "İhvân-ı Safâ'nın X. Yüzyıl İslâm Dünyasının Felsefe ve Bilim Düzeyine Işık Tutan Bir Sözlük Denemesi", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2002, c. 6, sy. 2, s. 93-106.
- Uysal, Enver, "Ferit Kam'ın Tercüme-i Hâl Hakkındaki Düşünceleri ve Kınalızade İle İlgili Bir Denemesi", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1986, c. 1, sy.1, s. 133-140.
- Uysal, Enver, "Kindî ve Fârâbî'de Akıl ve Nefs Kavramlarının Ahlakî İçeriği", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2004, c. 13, sy. 2, s. 141-156.
- Uysal, Halil; Mehmet Harmancı, "Osmanlı Çağı Türkçe Siyâset Kitâbiyatı", *Makâlât*, 1999, sy. 2, s. 109-130.
- Üçer, İbrahim Halil, "Ebû Hayyân et-Tevhîdî'de Bilgi-Fiil İlişkisi ve İlâhî İnâyet", *İslâm Araştırmaları Dergisi*, 2007, sy. 18, s. 119-130.
- Üçer, Müjgan, "İbn-i Sina'nın Göz Hastalıklarında Önerdiği İlaçlar ve Bunların Geleneksel Halk Hekimliğindeki Etkileri", *Uluslararası İbn Türk, Hârezmî, Fârâbî, Beyrûnî ve İbn Sînâ Sempozyumu Bildirileri*, 1990, s. 399-404.
- Ülken, Hilmi Ziya, "Farabî ve İbn Sina'nın Garp Ortaçağ Düşüncesi Üzerinde Tesirine Dair Yeni Bazı Münakaşalar", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1957, c. 6, sy. 1-4, s. 27-34.
- Ülken, Hilmi Ziya, "Gazzâlî ve Felsefe (1058-1111)", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1955, c. 4, sy. 3-4, s. 98-121.
- Ülken, Hilmi Ziya, "İbn Sina'nın Din Felsefesi", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1955, c. 4, sy. 1-2, s. 81-94.
- Ülken, Hilmi Ziya "İslâm Felsefe ve İtikadının Garba Tesiri", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1962, c. 10, s. 1-31.
- Ülken, Hilmi Ziya, "La Philosophie d'al-Kindi", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1962, c. 10, s. 162-166.
- Üngör, Etem Ruhi, "Farâbî'nin Mûsikî Yönü", *Uluslararası İbn Türk, Hârezmî, Fârâbî, Beyrûnî ve İbn Sînâ Sempozyumu Bildirileri*, 1990, s. 61-105.
- Vural, Mehmet "Gazzâlî'de Metodolojik Yaklaşımlar", *İslâmî Araştırmalar*, 2000, sy. 3-4, s. 283-292.

- Vural, Mehmet, "Gazzâlî'nin Epistemolojisinde Sezgi ve ilham", *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, 2002, c. 3, sy. 9, s. 179-186.
- Yakuboğlu, Kenan "Meşruiyet Tartışmaları Bağlamında İslami İlimler ve Felsefe", *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2006, sy. 2, s. 251-281.
- Yalçın, Emel Sünter, "Bir Türk Filozofu Ebu Bekr Râzî ve Felsefî Görüşleri", *Türk-İslâm Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*, 2006, sy. 2, s. 203-225.
- Yalçın, Emel Sünter, "Ebu Bekr Râzî'ye Göre Aşk ve Üzüntü", *Türk-İslâm Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*, 2007, sy. 4, s. 265-277.
- Yaldır, Hülya, "İbn Rüşd ve Tanrı'nın Tikellere Dair Bilgisi", *Doğu-Batı İlişkisinin Entelektüel Boyutu İbn Rüşd'ü Yeniden Düşünmek: İbn Rüşd*, 2009, c. 1, s. 337-354.
- Yaltkaya, Şerafeddin, "Gazalî'nin Te'vil Hakkında Basılmamış Bir Eseri", *Darülfünun İlahiyat Fakültesi Mecmuası*, 1930, c. 4, sy.16, s. 46-58.
- Yaman, Hikmet "Mişkat-ı Nübüvvetten Hikmetin Beş Sütununa: İslam Felsefe Tarihinin Mahiyeti ve Dini Muhtevası Üzerine", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2010, sy. 1, s. 195-212.
- Yaran, Cafer Sadık, "İslam Felsefesinin Karakteristik Yapısı: Özgün Eklektisizm", *EKEV Akademi Dergisi -Sosyal Bilimler-*, 2003, c. 7, sy.17, s. 1-14.
- Yaren, Tahir M., "İbn-i Sina'da Delil, Alâmet ve Firaset Kelimeleri Üzerine Bir Açıklama", *Uluslararası İbn Türk, Hârezmî, Fârâbî, Beyrûnî ve İbn Sînâ Sempozyumu Bildirileri*, 1990, s. 235-242.
- Yazoğlu, Ruhattin, "Ölüm Korkusu İle İlgili Bazı Felsefî Tavırlar", *Akademik Araştırmalar: Sosyal Bilimler Dergisi*, 1997, c. 1, sy. 4, s. 120-123.
- Yazoğlu, Ruhattin, "Ölümsüzlük Düşüncesinin Gazzalî'ye Kadar ki Seyri", *Felsefe Dünyası*, 1996, sy. 21, s. 55-62.
- Yemenli, İbrahim, "Bir İbn Sina Şarihi, Ekmeleddin en-Nahcuvani ve Varlık Anlayışı", *Dîvân: İlmî Araştırmalar*, 2001, c. 6, sy. 10, s. 99-143.
- Yeşilyurt, Temel, "Gazalî'ye Göre Allah'ın İradesi", *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1998, sy. 4, s. 187-200.
- Yıldırım, Mustafa, "Plotinus ve Fârâbî'de Sudür", *Felsefe Dünyası*, 1994, sy. 11, s. 43-51.
- Yıldız, Mustafa, "İbn Sinâ'nın Kutsal Akıl Öğretisi", *İslâmî Araştırmalar*, 2010, c. 21, sy. 2, s. 83-108.
- Yıldız, Mustafa, "İbn Sina'da Kutsal Akıl ve Peygamberlik İlişkisi", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2009, sy. 27, s. 227-250.
- Yılmaz Bayraktarlı, İhsan, "İslam Felsefesinin Doğuşunda Eflatun-Aristoteles Felsefesinin Etkisi", *TYB Akademi: Dil Edebiyat ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 2011, c. 1, sy. 1, s. 201-230.

- Yörükan, Yusuf Ziya, "İhvan-ı Safa", *Darülfünun İlahiyat Fakültesi Mecmuası*, 1925, c. 1, sy. 1, s. 183-192.
- Yörükan, Yusuf Ziya, "İhvan-ı Safa", Mevlüt Uyanık (haz.), *Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2004, c. 3, sy. 6, s. 179-187.
- Yurdakök, Murat, "İbn-i Sina'ya Göre İdrar İncelemesi", *Uluslararası İbn Türk, Hârezmî, Fârâbî, Beyrûnî ve İbn Sînâ Sempozyumu Bildirileri*, 1990, s. 405-414.
- Yüksel, Emrullah, "İhvanû's-Safâ'ya Göre İlimlerin Sınıflandırılması", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1986, sy. 7, s. 149-152.

B. Tercüme Makaleler

- Abrahamov, Binyamin (çev.), "Gazali'nin Nedensellik Teorisi", *e-Makâlât Mezhep Araştırmaları*, 2009, c. 2, sy. 1, s. 115-141.
- el-Acem, Refik, "Gazali'nin Mantık Kitaplarında Önerme Konusu", çev. Ahmet Kayacık, *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2001, sy. 11, s. 207-220.
- Acem, Refik, "Gazali'nin Mantık Kitaplarında Tanım Konusu", çev. Ahmet Kayacık, *İslâmî Araştırmalar*, 2000, c. 13, sy. 3-4, s. 321-340.
- Abdulgani, Abdulmaksud, "İbn-i Sînâ'da Ölümsüzlük/ Hulûd Problemi ve Mead'ı Anlamasına Olan Etkisi", çev. Selim Özarslan, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1999, sy. 4, s. 279-314.
- Aiblon, İlai, "Gazali'nin Sebeplilik Görüşü", çev. Rabia Geçdoğan, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2008, c. 49, sy. 2, s. 385-398.
- Arnaldez, Roger, "Farabi'nin Erdemli Şehri ve Ümmet (Umma)", çev. Kenan Gürsoy, *Uluslararası İbn Türk, Hârezmî, Fârâbî, Beyrûnî ve İbn Sînâ Sempozyumu Bildirileri*, 1990, s. 119-138.
- Arnaldez, Roger, "Fârâbî'nin Felsefî Sisteminde Nefs ve Âlem", çev. Hayrani Altıntaş, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1978, c. 23, s. 349-358.
- Atif İrâkî, Muhammed, "Filozoflar Reisi: İbn Rüşd", çev. Metin Yasa, D. Ali Türkmen, *Diyanet İlmî Dergi*, 2007, sy. 1, s. 103-118.
- Beitia, A. Cortabarría, "Kindî'de İlimlerin Sınıflandırılması (I)", çev. Emrullah Yüksel, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1982, sy. 5, s. 219-243.
- Burns, Gerald L., "Gazali'nin Tasavvufî Hermenötiği", çev. Turan Koç, *İslâmî Araştırmalar*, 2000, sy. 3-4, s. 420-428.
- Butterworth, Charles, "İbn Rüşd'ün Aristo'nun Topikleri, Retoriki Üzerine Üç Kısa Şerhi", çev. Metin Özdemir, *Kelâm Araştırmaları Dergisi*, 2009, c. 7, sy. 2, s. 81-134.

- Butterworth, Charles E., "Vahiy ve Siyaset Felsefesi: Bilginin İslâmîleştirilmesi Ne Demektir?", çev. Akif Demirci, *İslâmî Sosyal Bilimler Dergisi*, 1993, c. 1, sy. 2, s. 84-85.
- el-Cabiri, M. Âbid, "Gazâlî Düşüncesinin Temel Unsurları ve Çelişkileri", çev. Mesut Okumuş, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2003, sy. 1, s. 399-413.
- Cerr, Halil, "Farabî Füsüs'ül Hikem'in Yazarı mıdır?", çev. Kifayet Özeydin, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1970, s. 153-161.
- Chéhadé, Abdul-Karim, "Tabip İbn-i Sina", çev. Recep Duran, *Uluslararası İbn Türk, Hârezmî, Fârâbî, Beyrûnî ve İbn Sînâ Sempozyumu Bildirileri*, 1990, s. 347-356.
- Craig, William Lane, "el-Gazzâlî", çev. Ruhattin Yazoğlu, *Akademik Araştırmalar: Sosyal Bilimler Dergisi*, 1996, c. 1, sy. 1, s. 135-139.
- Daiber, Hans, "İslam Felsefesi Tarihinin Anlamı ve İslam Felsefesi Tarihi Çalışmamızın Amacı Nedir? İhmal Edilmiş Bir Disiplinin Tarihi", çev. Muammer İskenderoğlu, *Usûl: İslâm Araştırmaları*, 2004, c. 1, sy. 1, s. 161-183.
- Daiber, Hans, "İslâm Felsefesi Tarihi Çalışmamızın Anlamı ve Amacı Nedir?", çev. M. Cüneyt Kaya, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2004, sy. 2, s. 355-377.
- el-Ehvanî, Ahmad Fouad, "Kindî", çev. Emrullah Yüksel, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1990, sy. 9, s. 22-39.
- el-Ehvanî, Ahmet Fouad, "Ruh Konusu Üzerine Bir Makale", çev. Vahdettin Başçı, Ruhattin Yazoğlu, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1995, sy. 12, s. 227-232.
- Fahri, Macid, "Fârâbî'nin Aristoteles Mantığının Gelişimine Katkısı", çev. Ahmet Kayacık, *İslâmî Araştırmalar*, 2003, c. 16, sy. 3, s. 412-421.
- Fazlurrahman, "İbn Sina'da Mahiyet ve Varlık", çev. Hasan Akkanat, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2010, c. 10, sy. 2, s. 193-208.
- Gardet, Louis, "Hicrî 330 Yılından Önce İslâm'da Din ve Felsefe", çev. Mustafa Sait Yazıcıoğlu, *İslâm İlimleri Enstitüsü Dergisi*, 1982, sy. 5, s. 331-351.
- Giacaman, George; Raja Bahlul, "Gazali: Mucizeler ve Zorunlu İlişki Üzerine", çev. Yaşar Türkben, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2011, c. 15, sy. 2, s. 321-335.
- Gilson, Etienne, "Latin İbn Rüşdcülüğü: (Brabant'lı Siger)", çev. Murtaza Korlaelçi, *Felsefe Dünyası*, 1999, sy. 29, s. 118-122.
- Gutas, Dimitri, "İbn Sînâ Felsefesinde Hayal-Oluşturucu Güç (El-Mütehayyile) ve Aşkın Bilgi", çev. M. Cüneyt Kaya, *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2008, sy. 3, s. 159-174.

- Gutas, Dimitri, "İbn Sina'ya Göre Kelamın Mantığı", çev. M. Cüneyt Kaya, *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2008, sy. 34, s. 247-258.
- Gutas, Dimitri, "İbn Sînâ'nın Meşrîkî Felsefesi: Mâhiyeti, İçeriği ve Günümüze İntikali", çev. M. Cüneyt Kaya, *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2000, sy. 19, s. 185-205.
- Hawî, Samî S., "İbn Tufeyl'in Fârâbî'nin Bazı Görüşlerini Eleştirisi", çev. Atilla Arkan, *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2002, sy. 5, s. 147-155.
- Hofmann, Murad Wilfried, "İslâm Felsefesinin Rolü", çev. Zekerîyya Uludağ, *Dinî Araştırmalar*, 2005, sy. 23, s. 321-332.
- Hourani, George, "İbn Sina'ya Göre Zorunlu ve Mümkün Varlık", çev. Birgül Bozkurt, *Dinî Araştırmalar*, 2010, sy. 37, s. 145-156.
- Hussein Mahmoud, Fawkia, "İbn-i Sînâ'nın Felsefesinde Evrenin Olumsuzluğu", çev. Ahmet Cevizci, *Uluslararası İbn Türk, Hârezmî, Fârâbî, Beyrûnî ve İbn Sînâ Sempozyumu Bildirileri*, 1990, s. 191-202.
- Hüseyin Nasr, Seyyid, "Fârâbî'ye Niçin 'İkinci Öğretmen' Adı Verilmiştir?", çev. Süleyman Tülüçü, *Diyanet İlmi Dergi*, 1993, c. 29, sy. 1, s. 51-56.
- Hyman, Arthur, "İbn Rüşd'ün Akıl Teorisi ve Eski Şarihler", çev. Atilla Arkan, *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2002, sy. 6, s. 47-56.
- Ivry, L. Alfred, "Fârâbî ve İbn-i Sînâ'nın Metafizikindeki Yeni-Platoncu Öğelerin Değerlendirilmesi", çev. Ahmet Cevizci, *Uluslararası İbn Türk, Hârezmî, Fârâbî, Beyrûnî ve İbn Sînâ Sempozyumu Bildirileri*, 1990, s. 163-174.
- Ivry, Alfred L., "İbn Rüşd'ün de Anima Üzerine Üç Şerhi", çev. Atilla Arkan, *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2001, sy. 4, s. 39-55.
- İbn Sina, "Etki ve Edilginin Kısımları: İbn Sînâ", çev. H. Aydın, E. Uysal, H. Peker, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2000, c. 9, sy. 9, s. 623-630.
- Khalifat, Sahban, "Fârâbî'nin Risâla Al-Tanbîh 'alâ Sabîl Al-Sa'âda'sı Üzerine Yeni Işıklar", çev. Mübahat Türker-Küyel, *Uluslararası İbn Türk, Hârezmî, Fârâbî, Beyrûnî ve İbn Sînâ Sempozyumu Bildirileri*, 1990, s. 175-178.
- Madkour, İbrahim Bayyumi, "İslam Felsefesi", çev. İsmail Taş, *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2003, sy. 15, s. 221-235.
- Mahdi, Muhsin, "Çağımızın İslâm Düşüncesinde İslâm Felsefesi", çev. Hüseyin Atay, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1973, c. 19, s. 133-146.
- Marquet, Yves, "Fârâbî'de İniş ve Yükseliş: İkiye Ayrılan Bir Bağlantı Zinciri", çev. Kenan Gürsoy, *Uluslararası İbn Türk, Hârezmî, Fârâbî, Beyrûnî ve İbn Sînâ Sempozyumu Bildirileri*, 1990, s. 203-211.

- Marmura, Michael E., "Gazzâlî'nin Mantık ve Dini Olmayan İlimlere Bakışı", çev. İbrahim Çapak, *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2005, sy. 11, s. 121-133.
- Martinez Lorca, Andres, "İbn Rüşd'ün Skolastik ve Rönesans Felsefesi Üzerindeki Etkisi", çev. Talip Özdeş, *Doğu-Batı İlişkinin Entelektüel Boyutu İbn Rüşd'ü Yeniden Düşünmek: İbn Rüşd*, 2009, c. 2, s. 99-108.
- Miller, Larry, "Farâbî'nin Edeb El-Cedel Hakkındaki Tartışması", çev. Ahmet Cevzici, *Uluslararası İbn Türk, Hârezmî, Fârâbî, Beyrûnî ve İbn Sinâ Sempozyumu Bildirileri*, 1990, s. 213-217.
- Najjar, Fauzi M., "Fârâbî'nin Siyâsi Felsefesi ve Şiilik", çev. Mehmet Dağ, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1975, c. 20, s. 293-306.
- Netton, Ian Richard, "İslâm Felsefesinde Yeni Eflâtunculuk", çev. Gürbüz Deniz, *Dinî Araştırmalar*, 2004, c. VII, sy. 19, s. 351-356.
- Noor Nabi, Mohammed, "Plotinus ve İbni Sina'nın Felsefi Sistemlerinde Sudur Nazariyesi", çev. Osmanlı Elmalı, H. Ömer Özden, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2010, sy. 33, s. 221-227.
- Pines, S., "İbni Sinâ ve Risâletü'l-Fûsus fi'l-Hikme'nin Yazarı", çev. Kifayet Özeydin, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1973, c. 19, s. 193-196.
- Rescher, Nicholas, "Aristoteles Organon'unun Kindi Taslağı", çev. Nazım Hasırcı, *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2011, sy. 24, s. 223-233.
- Rescher, Nicholas, "Ebu Salt Dani'nin Modal Kıyaslar Hakkındaki Görüşleri", çev. İbrahim Çapak, *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2011, sy. 24, s. 217-221.
- Rescher, Nicholas, "Farabi'de Mantık Geleneği", çev. Ahmet Kayacık, *Bilim-name: Düşünce Platformu*, 2004, c. 2, sy. 6, s. 177-186.
- Reşvan, Muhammed Mehran, "Müslümanların Mantık Konularını Ele Alış Yolları", çev. Ahmet Kayacık, *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1998, sy. 10, s. 219-224.
- Rîde, Muhammed Abdulhâdî Ebu, "Aristoteles ve Kindî'ye Göre Âlemin Ezeliliği veya Yaratılmışlığı Problemi", çev. Cevher Şulul, *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2000, sy. 6, s. 133-141.
- Rosenthal, Erwin I. J., "Farabi'nin Felsefesinde Siyasetin Yeri", çev. Bayram Ali Çetinkaya, *İslâmî Araştırmalar*, 2005, sy. 2, s. 169-182.
- Sherwani, H. K., "Gazzâlî'ye Göre Nazarî ve Tatbikî Siyaset", çev. Hüseyin Gazi Yurdaydın, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1955, c. 4, sy. 3-4, s. 21-38.

- Street, Tony, "İbn Sînâ Sonrası Bir Kıyas Tarihine Doğru: Rescher'in Arap Modal Mantığı ile İlgili, Çalışmaları Üzerine Notlar", çev. İbrahim Çapak, *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2006, sy. 13, s. 197-218.
- Watt, Montgomery, "İbn-i Sînâ Râfîzî midir, Sünnî midir?", çev. Mübahat Türker-Küyel, *Uluslararası İbn Türk, Hârezmî, Fârâbî, Beyrûnî ve İbn Sînâ Sempozyumu Bildirileri*, 1990, s. 231-234.
- Wisnovsky, Robert, "İbn Sînâ'nın Şey'iyye Kavramı Üzerine Notlar", çev. Arzu Meral, *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2004, sy. 26, s. 85-118.
- Wisnovsky, Robert, "Sünnî Kelamda İbn Sînâcı Dönüşümün Bir Yönü", çev. Arzu Meral, *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2004, sy. 27, s. 149-177.
- Wolfson, Harry Austryn, "İbn Haldun'a Göre Allah'ın Sıfatları ve Kader", çev. Süleyman Toprak, *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1986, sy. 2, s. 213-228.
- el-Yunani, Kusta B. Luka, "Ruh ve Nefs Arasındaki Fark Hakkında", çev. İbrahim Halil Üçer, *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2009, sy. 37, s. 195-208.
- Yusuf Hüseyin, M., "Varlıkların Prensipleri Farabi'nin Sudur Doktrininde Temel Prensiptir", çev. Gürbüz Deniz, *Felsefe Dünyası*, 2001, sy. 33, s. 91-100.

Cumhuriyet Dönemi Türkçe İslam Felsefesi Tarihi Çalışmalarına Dair Literatür Denemesi

Atila ARKAN

Özet

İslam Felsefe tarihi çalışmaları son yıllarda hızlı bir şekilde artmaktadır. Bu çalışma temelde İslam felsefe tarihine dair bir literatür derleme çalışması olup giriş ve Türkçede yayınlanan makalelerin listesinden oluşmaktadır. Girişte, alanı da tasvir etmek amacıyla İslam Felsefe tarihi çalışmalarının artış sebepleri, Pozitivist tarih anlayışının alan üzerindeki etkileri ve bizim açımızdan araştırmalarda ihmal edilen alanlardan iki tanesi üzerinde durdum. Bu alanlar Aristo şarihlerinin aktif olduğu Helenistik dönem ve 12. yüzyıl sonrası dönem ve özellikle de Osmanlı düşünce tarihidir. Pozitivist tarih anlayışının bu ihmal edilişle ilgisini kısaca değerlendirdim. Makale listesini oluştururken elimizden geldiğince yayınlanan makalelere ulaşmaya çalıştık. Gözden kaçırdıklarımız ve eksikliklerimiz olabilir. Bu eksikliklerin bundan

sonra tarafımızdan veya başka araştırıcılar tarafından yapılacak literatür çalışmalarında giderileceğini ümit etmekteyiz

Anahtar Kelimeler: İslam felsefe tarihi, Osmanlı düşünce tarihi, Hellenistik felsefe, Şerh, Pozitivist tarih anlayışı

A Literature Survey of Studies on the History of Islamic Philosophy in Turkish during the Republican Era

Atila ARKAN

Abstract

Academic works on the history of Islamic philosophy have increased rapidly in recent years. This research is a humble attempt to compile articles written and published in Turkish on the history of Islamic thought. This study consists of two parts; namely the introduction and a list of articles. In the introduction, I describe the breadth of articles on the history of Islamic philosophy and delve into the reasons for this increase. Meanwhile I emphasize how the positivist conception of history has had a negative effect on academic studies regarding the history of Islamic philosophy. I also examine the overlooked and disregarded parts of the history of Islamic philosophy and call attention to two periods: namely, the Hellenistic period when Aristotelian commentators were very productive, and after the 12th century, especially the period of the history of Ottoman thought. I also evaluate the relationship between the positivistic conception of history and the ignorance of these two periods.

Keywords: The history of Islamic thought, the history of Ottoman thought, Hellenistic philosophy, Commentary, Positivistic conception of history